

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK
BİLGİSİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI



**“MESLEKİ EĞİTİM MERKEZLERİNDE OKUTULAN
DİN KÜLTÜRÜ VE MESLEK AHLÂKI DERSİNİN İŞ
HAYATINA ETKİLERİ” (ELAZIĞ ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd.Doç.Dr. Abdurrahman DAŞ

HAZIRLAYAN
Tülin AKSOY

ELAZIĞ-2017

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ ÖĞRETMENLİĞİ
ANABİLİM DALI

MESLEKİ EĞİTİM MERKEZLERİNDE OKUTULAN DİN KÜLTÜRÜ VE
MESLEK AHLÂKİ DERSİNİN İŞ HAYATINA ETKİLERİ
(Elazığ Örneği)

DANIŞMAN

Yrd. Doç. Abdurrahman DAŞ






HAZIRLAYAN

Tülin AKSOY

Jürimiz, 20.01.2017... tarihinde yapılan seminer savunma sınavı sonunda yüksek lisans seminer savunması oy birliğiyle/oy çokluğuyla başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri

1. Prof. Dr. İsmail ERDOĞAN 
2. Yrd. Doç. Olay BOZAN 
3. Yrd. Doç. Dr. Abdurrahman DAŞ 

F.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun tarih ve sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ömer Osman UMAR
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET**Yüksek Lisans Tezi****Meslekî Eğitim Merkezlerinde Okutulan Din Kültürü ve Meslek Ahlakı Dersinin
İş Hayatına Etkileri (Elazığ Örneği)****Tülin AKSOY****Fırat Üniversitesi****Sosyal Bilimler Enstitüsü****İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Anabilim Dalı****ELAZIĞ 2017; Sayfa: IX+58**

İnsanın var olduğu her yerde din de var olmuştur. İnsanın dine ihtiyacı vardır. Zaman, mekân, toplumlar, bilim ve teknoloji ne kadar değişse de bu ihtiyaç her zaman sabittir. Bu nedenle devletler, eğitim kurumlarında din eğitimi ve öğretimine öncelik vermiştir. Çalışmamızda meslekî eğitimin tarihi gelişimini, meslekî eğitimde dini eğitim ve öğretimin önemini; verilen dinî eğitimin meslek ahlakına yansımaları, Elazığ Meslekî Eğitim Merkezi'nde okutulan din dersinin tarihi sürecini, bu derste takip edilen müfredat programını, içeriğini anlattık. Ayrıca burada eğitim gören çırak-kalfa ve ustaların iş hayatlarında dinî etkilerin olup olmadığına yönelik bir anket uyguladık. Araştırma, 2015-2016 Eğitim- Öğretim yılı Elazığ Mesleki Eğitim Merkezi'ne devam etmekte olan çırak-kalfa- usta ve usta öğrencileri kapsamaktadır. Anket yoluyla elde edilen veriler, SPSS istatistik programıyla değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Din eğitimi, Meslekî Eğitim, Din Kültürü ve Meslek Ahlakı, Müfredat Programı, İş Ahlakı

ABSTRACT

Master Thesis

**Religious Cultures and Vocational Courses in Vocational Training Centers
(Elazig Example)**

Tülin AKSOY

The University of Firat

The Institute of Social Science

The Department of Education of Religion Culture and Moral Knowledge

ELAZIĞ 2017; Page: IX+58

There has been also religion everywhere that there is people. Humanbeing needs religion, religion also needs humanbeing. Time, space, society, science and technology as how these needs vary from always constant. Therefore, states gave priority to religious education and teaching in educational institutions. In our study, we tried to examine the importance of religious education in vocational education and training; today religion courses taught in the historical process of apprenticeship and vocational training in high school Lifelong Learning Centre, we examined in terms of the content of the curriculum followed. This research contains apprentice-headworker and master students who studied at Elazığ Vocational Training Center in 2015-2016 academic year.

Essential issues are identified in the results of the research, we tried to demonstrate what is being done to eliminate these problems.

Keywords: Religion, Education, Vocational Training, Religious Culture and Ethics, Curriculum, Business Ethics

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT.....	III
İÇİNDEKİLER	IV
TABLolar LİSTESİ	VI
ÖNSÖZ	VII
KISALTMALAR	IX
GİRİŞ	1
I.1. Araştırmanın Konusu	1
I.2. Araştırmanın Amacı	1
I.3. Araştırmanın Yöntemi.....	1
I.4. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları	2
I.5. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	2
BİRİNCİ BÖLÜM	
1. TÜRKİYE’DE MESLEKİ EĞİTİMİN TARİHÇESİ.....	3
1.1. Selçuklular Döneminde Meslekî Eğitim	3
1.1.1. Ahilik Teşkilatı.....	4
1.2. Osmanlı Döneminde Meslekî Eğitim	9
1.2.1. Lonca Teşkilatı.....	10
1.2.2. Gedik Teşkilatı	11
1.3. Cumhuriyet' ten Günümüze Meslekî Eğitim	14
İKİNCİ BÖLÜM	
2. DİN VE AHLAK İLİŞKİSİ	21
2.1. Çalışma Ortamında İş ve Meslek Ahlakı.....	22
2.2. Din Eğitimi ve Tarihi Gelişimi.....	26
2.2.1. Meslekî Eğitimde Dinî Eğitim	28
2.3. Meslekî Eğitim Merkezlerinde Okutulan Din Kültürü ve Meslek Ahlakı Dersi Müfredat Programı	29
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
3. BULGULAR VE YORUM.....	33
3.1. Çalışanların Demografik Özellikleri	33
3.1.1. Çalışanların Yaş Durumu	33
3.1.2. Çalışanların Cinsiyet Durumu.....	34

3.1.3. Çalışanların Ekonomik Durumu	34
3.1.4. Çalışanların Babalarının Eğitim Durumu.....	35
3.1.5. Çalışanların Annelerinin Eğitim Durumu	35
3.2. Çalışanların İnanış Tutumları	36
3.3. Bazı Bağımsız Değişkenlere Göre Çalışanların İş Ahlakı Düzeyleri.....	40
3.3.1. Cinsiyete Göre Çalışanların İş Ahlakı Düzeyleri.....	40
3.3.2. Yaşa Göre Çalışanların İş Ahlakı Düzeyleri	41
3.3.3. Ekonomik Duruma Göre Çalışanların İş Ahlakı Düzeyleri	42
3.3.4. Babaların Eğitim Seviyesine Göre Çalışanların İş Ahlakı Düzeyleri	44
3.3.5. Annelerin Eğitim Seviyesine Göre Çalışanların İş Ahlakı Düzeyleri.....	45
3.3.6. Dinî İnanç Düzeyine Göre Çalışanların İş Ahlakı Düzeyleri.....	46
SONUÇ	48
KAYNAKLAR	49
EKLER	53
Ek 1. Orijinallik Raporu	53
Ek 2. Anket Yapılma İzni	54
Ek 3. Valilik Anket İzni.....	55
Ek 4. Anket Örneği.....	56
ÖZGEÇMİŞ	58

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Yıllara göre Meslekî ve Teknik Eğitim Okul ve Meslek Sayısı	17
Tablo 2. Cumhuriyet' ten Günümüze Meslekî ve Teknik Eğitimin Gelişimi (1923-2015).....	18
Tablo 3. Aday Çıraklık ve Çıraklık Döneminde Okutulan Genel Bilgi Dersleri.....	31
Tablo 4. Din Kültürü ve Meslek Ahlakı Dersi Öğrenme Alanları ve Üniteler	31
Tablo 5. Araştırmaya Katılan Çalışanların Yaş Dağılımı	33
Tablo 6. Araştırmaya Katılan Çalışanların Cinsiyeti	34
Tablo 7. Araştırmaya Katılan Çalışanların Ekonomik Durumları	34
Tablo 8. Çalışanların Babalarının Eğitim Durumu	35
Tablo 9. Çalışanların Annelerinin Eğitim Durumu.....	35
Tablo 10. Çalışanların İnanış Tutumları	36
Tablo 11. Araştırmaya Katılan Çalışanların İş Ahlakı Tutum Ölçeği Maddelerinin Frekans ve Yüzde Dağılımları.....	38
Tablo 12. Cinsiyete Göre Çalışanların İş Ahlakı Puanlarının İstatistiksel Sonuçları	40
Tablo 13. Yaş Grubuna Göre Çalışanların İş Ahlakı Puanlarının İstatistiksel Sonuçları.....	41
Tablo 14. Ekonomik Duruma Göre Çalışanların İş Ahlakı Puanlarının İstatistiksel Sonuçları.....	43
Tablo 15. Babaların Eğitim Seviyesine Göre Çalışanların İş Ahlakı Düzeyleri.....	44
Tablo 16. Annelerin Eğitim Seviyesine Göre Çalışanların İş Ahlakı Düzeyleri	45
Tablo 17. Dini İnanç Düzeyine Göre Çalışanların İş Ahlakı Puanlarının İstatistiksel Sonuçları.....	46
Tablo 18. Dini İnanç Düzeyleri ile İş Ahlakı Düzeyleri Arasındaki İlişkiyi Gösteren Puanların Korelasyon Sonuçları.....	47

ÖNSÖZ

Eğitim, toplumlarda kültürel bilincin oluşmasına katkı sağlayan önemli dinamiklerin başında gelmektedir. Bir milletin varlığını devam ettirmesi kültürel değerlerinin gücüne ve eğitimindeki başarısına bağlıdır. Maddî-manevî kültürümüzün yetişmekte olan nesillere aktarılması bu başarının sağlanmasında oldukça etkilidir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi de bu amaca katkı sağlayacak derslerden biridir. Bu anlamda din eğitimi ve öğretimi, yaşanan zamanın sorunlarına ve ihtiyaçlarına cevap verebilen, bu işin eğitimini almış kişiler tarafından doğru bir şekilde verilmelidir.

Türkler, meslek sahibi olma ve bu meslekte ehil hale gelme hususunda tarihî birikime sahiptir. Teşkilatlı bir şekilde Selçuklularda Ahilikle başlayan meslekî eğitim daha sonrasında Osmanlı Devleti'nde Lonca ve Gedikler aracılığıyla verilmiştir. Esnafın hem iş yönünden verimli hale gelmelerini hem de güzel ahlak sahibi bireyler olmalarını sağlayan bu teşkilâtlar, 12. yüzyıldan itibaren önce Selçuklularda daha sonra da Osmanlı iktisadî hayatında çok önemli fonksiyonları olmuştur. Bu kurumların zayıflamasıyla birlikte devletin sağladığı meslekî eğitim ve gelenek sarsılmış, buna bağlı olarak toplumda iş yapma gücü ile güvenilir meslek erbabı azalmıştır.

Günümüzde her alanda varlığını gösteren yozlaşma, meslekî alanda da kendini göstermektedir. Mesleğinde ehil olmayan ve ahlâkî değerlerden yoksun olan kişilerin varlığıyla, hem sanat hem de ticarî ilişkilerde memnuniyetsizlikler ve kalite düşüklüğü ekonomik hayata hâkim duruma gelmiştir. "Kem aletle, kemâlât olmaz." sözüyle ifade edilen kötü aletlerle mükemmel iş ortaya konulamayacağı gibi, maddî ve manevî değerlerden uzak olan ve bu değerleri işine yansıtmayan çalışanların ürettikleri de o nispette verimsiz olacaktır. Bu nedenle mesleki eğitim veren kurumlarda okutulan din dersleri ve bu derslerde verilen manevî değerlerin insanlara kazandırılmaya çalışılması, çalışanların işlerine dinî ve vicdanî açıdan yaklaşırken sorumluluk sahibi olmalarını sağlamak son derece önemlidir.

Bu çalışmada, Meslekî Eğitim Merkezlerinde okutulan Din Kültürü ve Meslek Ahlakı dersinin tarihi sürecini, takip edilen müfredat programının içerik bakımından yeterliliğini ve dersin iş hayatında ne gibi etkileri olduğunun tespitine çalışılmıştır. Bu bağlamda çırak-kalfa-usta ve usta öğreticilerin iş ortamlarında çalışırken hangi dinî ve ahlâkî ilkeleri göz önünde bulundurduklarını tespit etmek amacıyla anket uygulaması yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda elde edilen bulgular ışığında, Din Kültürü ve

Meslek Ahlakı dersinin, çalışma hayatına daha etkili olma konuları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın başından sonuna kadar her aşamasında maddî ve manevî desteğini esirgemeyen değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Abdurrahman DAŞ' a en içten teşekkürlerimi sunarım.

ELAZIĞ-2017

Tülin AKSOY



KISALTMALAR

a.g.e	: adı geçen eser
a.g.m	: adı geçen makale
bkz.	: bakınız
C.	: Cilt
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
DKAB	: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
N	: Frekans değeri
p	: Anlamlılık seviyesi
s.	: Sayfa
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
vb	: ve benzeri
\bar{X}	: Aritmetik Ortalama

GİRİŞ

I.1. Araştırmanın Konusu

Eğitim ve meslekî eğitim konusunda tarihimiz oldukça zengin bir tecrübeye sahiptir. Ancak bu kazanılmış tecrübelerin eğitim sistemimize ne şekilde yansıdığı bir sorun olarak varlığını devam ettirmektedir. Çalışmamızda, meslekî eğitimin tarihine yer verirken, bu eğitimdeki dinî eğitimin ne derece önem arz ettiğini ortaya koymaya çalışılmıştır. Bununla birlikte mesleki eğitim merkezlerinde okutulan Din Kültürü ve Meslek Ahlakı dersinde takip edilen müfredat programını ve bu programın muhtevasını araştırılmıştır. Programdaki eksiklikler tespit edilerek çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

I.2. Araştırmanın Amacı

Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı' na bağlı Elazığ Mesleki Eğitim Merkezi' nde eğitim gören çırak- kalfa ve usta olan öğrencilerin; eğitim-öğretim süresince almış oldukları Din Kültürü ve Meslek Ahlâkı dersi ve bu derste işlenen konuların iş hayatına ne derece etki ettiğini tespit etmek, araştırmanın ilk amacını oluşturacaktır.

Araştırmanın ikinci amacı ise uygulanan müfredat programının yeterli olup-olmadığını ortaya koymak, bu hususta yapılabilecek önerileri tespit etmek olacaktır.

I.3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada yöntem; araştırmanın amacını gerçekleştirebilmek için kullanılan genel yaklaşım usûl ve metotlarını kullanmak demektir. Bu bağlamda araştırmanın amacına ulaşması için çalışmanın hangi aşamalardan oluşacağını, araştırma planının nasıl olacağını, veri toplama, uygulama, değerlendirme aşamasında hangi araçların kullanılacağını gösterir. Böylece yapılan plan doğrultusunda nereye, nasıl, ne kullanılarak gidileceği belirlenmiş olacaktır.

“Mesleki Eğitim Merkezlerinde Okutulan Din Kültürü ve Meslek Ahlakı Bilgisi Dersinin İş Hayatına Etkileri (Elazığ Örneği)” başlıklı çalışmamızın sistemini oluşturacak olan yöntem üç aşamadan oluşmaktadır. Birincisi teorik yöntem, ikincisi uygulamalı yöntem, sonuncusu ise değerlendirme aşamasıdır.

Birinci aşamada, meslekî eğitimin geçmişten günümüze kadar geçen zaman içindeki tarihi gelişimi anlatılmıştır. Ayrıca iş ve meslek ahlakı tanımlamaları yapılarak, bu bağlamda din ve ahlak ilişkisinin önemi ifade edilmiştir.

İkinci aşamada, tez konusu ile ilgili yayın ve araştırmalar taranmış, On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Bölümü'nde görevli Prof. Dr. Mevlüt KAYA ve Araştırma Görevlisi Semra ÇİNEMRE tarafından hazırlanan ve Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (Sayı 1)nde yayımlanan makalede yer alan “İş Ahlakı Tutum Ölçeği” ve “Dini İnanç Ölçeği” anketi uygulanmıştır. Bu anket, 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Elazığ Mesleki Eğitim Merkezi Okullarına devam etmekte olan çırak-kalfa-usta ve usta öğreticilere uygulanmıştır.

Ayrıca bu çalışma kapsamında, yurt dışında çalışmış olanlarla birebir mülakat tekniği kullanılmıştır.

Üçüncü aşamada ise, anket yoluyla elde edilen veriler, SPSS istatistik programıyla değerlendirilmiştir. Veriler arasında ilişki tespit edilmeye çalışılmıştır.

I.4. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Bu araştırma;

1. Elazığ Merkez Mesleki Eğitim Merkezlerine devam etmekte olan çırak-kalfa-usta-usta öğreticiler ile sınırlıdır.
2. Araştırma bulguları“İş Ahlakı Tutum Ölçeği”ndeki ve “ Dini İnanç Ölçeği”ndeki maddeler ile sınırlıdır.
3. Araştırma sonuçları araştırma için belirlenen amaçlarla ve bu amaçlara bağlı kullanılan istatistiksel yöntemlerle sınırlıdır.
4. Zaman olarak 2015-2016 eğitim-öğretim yılı ile sınırlıdır.

I.5. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın çalışma evrenini, Elazığ ili Merkez Mesleki Eğitim Merkezi'nde 2015-2016 Eğitim Öğretim yılında öğrenim gören 215 çırak-kalfa ve usta öğrencilerle birlikte usta öğreticilerden oluşturmaktadır.

Örneklem olarak evrenin tamamı alınmıştır. Toplamda 215 anket formu dağıtılmış, bunların hepsi geri dönmüş ve değerlendirmeye alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TÜRKİYE'DE MESLEKİ EĞİTİMİN TARİHÇESİ

Türklerde meslekî eğitim, İslamiyet öncesinden başlamıştır. Tarihte bilinen en eski Türk devleti Hunlardır. Hunlar atlı-göçebe ve savaşçı bir toplum olduklarından hayvan ürünlerinin değerlendirilmesi, çeşitli araç-gereç(kılıç, kalkan...vb.) yapımları usta-çırak ilişkisi içerisinde bazı becerilerinin gelişmesini sağlamıştır. Ayrıca bu devlet, çok kalabalık bir orduya sahipti. Kılıç yapımında kullanılan demir ve demire şekil verip onu işleme son derece önemli ve kutsal kabul edilirdi. Bu nedenle devlet tarafından madencilik geniş çapta işlenip değerlendirilmeye çalışılmıştır. Hunların sistemli bir şekilde olmasa da yaşanan dönemin şartları göz önüne alındığında meslekî eğitimle ilgilendikleri ortaya çıkmaktadır. Hunlardan sonra gelen Göktürk ve Uygurlarda da benzer şekillerde var olan ve zamanla gelişen bir meslekî eğitimin varlığından söz etmek mümkündür.

Türklerin Anadolu'ya yerleşmeye başladığı dönemden itibaren oluşan meslekî eğitim tarihine baktığımızda ise iki dönemle karşılaşmak mümkündür. Bunlardan biri, sanayi devrimine kadar geçerli olan, el sanatlarına, üretime ve toplumun genel ihtiyaçlarını karşılayacak bir şekilde ortaya çıkan meslekî eğitim, bir diğer dönem ise sanayi devrimi ve sonrasında gelişen şartlara uygun olarak yapılan meslekî ve teknik eğitimidir.

1.1. Selçuklular Döneminde Meslekî Eğitim

Selçuklu Devleti bugüne kadar kurulmuş Türk devletlerinin içinde önemli bir yere sahiptir. Bu dönemi de içine alan Türk toplum hayatı tarıma ve üretime dayalı yerleşik şehir hayatı dönemine girmiştir. Bu dönemde Türkler her yönden olduğu gibi eğitim yönünden de yaşadıkları coğrafyanın kültür şartlarına uyum sağlayıp daha yararlı ve farklı bir eğitim usûllerine başvurmuşlardır.

Selçuklular dönemi eğitiminin en temel özelliği bilime ve bilim adamlarına önem vermesi, medreselerin, mekteplerin yaygınlaştırılıp geliştirilerek fennî ve ilmî her türlü donanıma sahip insanların yetiştirilmesidir. Ayrıca bu dönemde yaygın eğitim

kurumu olarak adlandıracağımız ahilik teşkilatı bir eğitim kurumu olarak faaliyetlerde bulunmuştur.¹

1.1.1. Ahilik Teşkilatı

Ahilik, esnaf ve tüccarlar arasında dayanışma, birlik ve yardımlaşma esasına dayalı, bir mesleğe bağlı insanlar arasındaki sosyo-ekonomik ve kültürel düzeni sağlamak amacıyla kurulan bir teşkilattır.² XIII. yüzyılda Selçuklular zamanında Anadolu' da görülmeye başlamış daha sonra Osmanlı'nın ilk dönemlerine kadar varlığını sürdürmüştür. Bu teşkilat sayesinde meslek ve sanatlar, usta-çırak ilişkisi içinde kuşaktan kuşağa aktarılmıştır.

Ahi kelimesinin kaynağı ile alakalı hâkim olan iki görüş vardır. Bunlardan biri; kelime Arapça kökenli olup "kardeş" anlamına gelmektedir. Buna dayalı olarak Anadolu'daki "ahi"liğin Araplardaki "fütüvvet" anlayışından ortaya çıktığı belirtilmektedir.³ Bu açıdan "ahilik" kavramı ve "ahilik" in iş hayatında yerine getirmiş olduğu işlevler düşünüldüğünde, "fütüvvet" anlayışından etkilenmiş olduğu konusunda bir bütünlük gözlemlenmektedir. Çünkü İslam dünyasında meslek ahlakını oluşturan ve bunu ilk olarak yazılı halde ortaya koyan kurum Fütüvvet teşkilatıdır. Başka ifade ile Araplarda "Fütüvvet gurupları", Farisîlerde "Rindler" olarak adlandırılan bu ifade, bütün esnaf dallarını içerisinde bulunduran bir müessese olarak biz Türklerde Ahilik kurumu ile anılmıştır.⁴

Hâkim olan bir diğer görüş ise; "Ahi" kelimesinin Türklerdeki "Aki" kelimesinin zaman içerisinde lafzen değişiminin sonucu olduğudur.⁵ Çünkü bu kelimelerin ikisi birlikte "Ahi Baba" şeklinde ifade edildiği görülmektedir. Bu şekilde söylendiğinde "Kardeşim Baba" diye bir anlam çıkmaktadır ki bu da Türkçe ifade bakımından uygun düşmemektedir. Ancak Türklerde mert, cömert ve delikanlı anlamına gelen "Aki" kelimesiyle birlikte söylendiğinde "Cömert Baba", "Yiğit Baba" gibi manalara gelmesi bunun daha anlamlı olduğunu göstermektedir.⁶ Bu konuda Osman Turan, "Selçuklular

¹ Mustafa Önder, **Türk Eğitim Tarihi**, Erzincan, 2012, s.93.

² Mustafa Asher, "Anadolu Ahi Teşkilatı'nda Meslekî Eğitim", *Meslekî ve Teknik Öğretim Dergisi*, sayı:104, Ekim, 1961, s.125.

³ Salih Özkan, **Türk Eğitim Tarihi**, Ankara, 2014, s.40., ayrıca bkz. Ziya Kazıcı, "Ahilik", **DİA**, C.I, s.540-542.

⁴ M. Fuad Köprülü, **Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul, 1984, s. 243 ;F. Köprülü, **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**, Ankara, 1993, s.211.

⁵ Sebahaddin Güllülü, **Ahi Birlikleri**, İstanbul, 1977, s.18.

⁶ Mikail Bayram, **Ahi Evren ve Ahi Teşkilatının Kuruluşu**, Konya, 1991, s.130.

Târihi ve Türk-İslam Medeniyeti" adlı eserinde tafsilatı bilgiler vermiştir. İbn Batuta, "Seyahatname" sinde "ahi" kelimesini şöyle tarif etmektedir: "Ahi, evlenmemiş, bekâr ve sanat sahibi olan gençlerle, diğerlerinin kendi aralarında bir topluluk meydana getirip içlerinden seçtikleri kimseye denir." ⁷ Bunlar gündüzleri çalışıp o gün için kazandıkları parayı ikindiden sonra kendi içlerinden seçilmiş olan önderlerine vererek gittikleri tekkenin ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olmuşlardır.

Ahilik, iktisadî ve sosyal hayatta toplumun ihtiyaçlarını karşılayan, yaklaşık olarak V.yy dan itibaren Türkistan' da Maverâünnehir' de Türkler arasında gelişip zaman içinde yaygınlaşan sanat, ticaret ve yardımlaşma kurumuna verilen isim olmuştur. İlk defa Abbasî Halifesi en Nâsır Lidinillah(1180-1225) döneminde fütüvvet teşkilatı adıyla ortaya çıkmış, daha sonraları da bütün İslam topluluklarında kurulmaya başlanmıştır.⁸ Kuralları ve kendine özgü ilkeleri olan fütüvvetçiliğin, Anadolu'da da ahilikten önce yaygın bulunduğu tahmin edilmektedir; çünkü Anadolu'da ahilik ortaya çıktığında fütüvvetnamelerde yer alan prensipler, ufak tefek değişikliklerle bu yeni kuruluşun da ahlak tüzüğünü oluşturmuştur. Bu kuruluş XIII. yüzyılın ilk yarısından başlayıp, XV. yüzyıla kadar varlığını devam ettirerek toplumun ekonomik kesimindeki oluşumları düzenlemiştir.

XIII. yüzyılın başlarında Cengiz Han olarak bilinen Timuçin (1155-1227) komutasındaki Moğollar, Çin'i ele geçirdikten sonra Orta Asya' ya yönelmiştir. Bu istiladan kaçan Türklerin bir kısmı o zaman Selçuklular hâkimiyetinde bulunan İran'da, geçici ya da temelli olarak kalmıştır. Ama büyük bir kısmı da Anadolu'ya gelmiştir. Bunların büyük çoğunluğunu Harezm bölgesi şehir ve kasabalarının esnaf ve sanatkârlarındandır. Bu sanatkâr ve tüccar Türklerin, yerli tüccar ve sanatkârlar karşısında tutunabilmeleri, onlarla rekabete girmeleri için, aralarında bir örgüt kurup dayanışmalarını sağlamaları ve bu sayede kaliteli mal yapıp satmaları gerekmektedir. İşte bu zorunluluk, dinî-ahlakî kurallarını oluşturan ahiliğin kurulmasını sağlamıştır. ⁹

Anadolu' da Ahilik teşkilatının kurucusu kabul edilen Ahi Evren hakkındaki eski kaynaklar onun, Ahiliğin sultanı, 32 çeşit esnaf ve sanatkârların lideri olduğunu belirtmişlerdir.¹⁰ Asıl adı Ahi Evren Şeyh Nasirüddin Ebu'l-Hakâyık Mahmud b. Ahmed (1171-1261) olan Ahilerin dericilikteki (debbâğ) Pîri kabul edilmiştir.

⁷ İbn Batuta Seyahatnamesi' nden Seçmeler, Hazırlayan: İsmet Parmaksızoğlu, Ankara, 1981, s.5.

⁸ Ziya Kazıcı - Mehmet Şeker, İslam-Türk Medeniyet Tarihi, İstanbul, 1982, s. 239-240.

⁹ Neşet Çağatay, Bir Türk Kurumu Olan Ahilik, Ankara, 1997, s.45-48.

¹⁰ Mikail Bayram, Ahi Evren Tasavvufi Düşüncesinin Esasları, Ankara, 2006, s.37.

Ahilik geleneğinde meslek ahlâkını, sanatkârın icra ettiği meslekte bütünleştirmiş, insanlara iyilik yapma, fedakârlıkta bulunma, elindeki bölüşme ve misafirperverlik ruhunu¹¹ içselleştirmiş bireylerin, günlük davranışlarında yaptıkları sıradan ilişkilerden olagelmıştır. Bu disiplinli ilkeleriyle ahilik, yüzyıllar boyunca bütün esnaf ve sanatkârlara ocak olmuş, istikamet vermiş, malın üretiminden satışına kadar her safhasında sağlamlığı, dürüstlüğü ve kaliteyi dikkate alarak, esnafın çalışma hayatını düzenlemiştir. Bu kuruluşun sarsılmaz ilkeleri, Osmanlı döneminde kurulan yeniçeri ocağının tertiplenen törenlerinde yapılan dualarla kılıç kuşanma ve kuşak bağlama âdeti ahilik geleneğinden ilham alınmıştır.¹²

Ahiler, ekonomik ve ticarî faaliyetlerin dışında askerî ve siyasî faaliyetlerde de bulunmuşlardır.¹³ Devlette sürekli askerlik yapan meslek kuruluşları oluşturulmadığı için, ahiler buldukları farklı yerlerde gerekli savaş eğitimini yani silah, kılıç, ok, yay, mızrak, gürz kullanma ve ata binme eğitimi alırlardı.¹⁴

Anadolu Selçukluları döneminde bu teşkilatın kurulmuş olması o dönemin en önemli sosyo-ekonomik ve sosyo-politik olaylarından biridir.¹⁵ Çünkü bu dönemde ahilik, mesleklere ait problemlere çözüm getirirken, esnafın devlet ile olan ilişkisine de yön vermekteydi. Üretilen malın kalite kontrolü, piyasa fiyatlarının tespiti gibi görevleri de bu kurumun şubeleri üstlenmiştir.¹⁶ Devlet de bu teşkilatın faaliyetlerine her türlü desteği vermiştir. Bu dönemde Ahiliğin hedefi, Türkmenleri farklı iş ve meslek sahibi yaparak, onların yerleşik düzene geçmelerini sağlamaktır. Bir diğer gayesi, Anadolu'ya gelen sanatkârları himaye edip, kendi sanatlarını icra etme imkânlarını sunarak iş ve ticaret hayatını düzenlemektir.¹⁷ Ahiliğin görevlerinden birisi de meslekî bilgiyi, beceriyi estetiği yapılan sanat dalında uygulamasını sağlamaktır.¹⁸

Ahilikte eğitim, gençlikten başlayıp hayatı boyunca daha da mükemmelleşerek devam eder. Devletin kontrolünün olmadığı yerlerde eğitimi, gereken meslek erbabı kişilerin temelden yetiştirilmesi gibi hususlar Ahilik teşkilatı sayesinde olmuştur. Ahilerin eğitim faaliyetlerinde İslam dininin teşvik edici ve örnek gösterdiği güzel ahlâk ölçüleri esas alınmıştır. Her zaman hem bu dünya hayatında hem de ahiret hayatında

¹¹ **İbn Batuta Seyahatnamesi'nden Seçmeler**, s. 23-25.

¹² Çağatay, a.g.e., s.50.

¹³ Yaşar Yücel, **Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar II**, Ankara, 1991, s. 119, Bkz. dip not: 78

¹⁴ Ahmet Tabakoğlu, **Türk İktisat Tarihi**, İstanbul, 1994, s. 296.

¹⁵ Mikail Bayram, **Ahi Evren İmanın Boyutları**, Konya, 1996, s.6.

¹⁶ Mustafa Önder, **Türk Eğitim Tarihi**, Erzincan, 2012, s.94.

¹⁷ Mikail Bayram, **Ahi Evren ve Ahi Teşkilatının Kuruluşu**, Konya, 1991, s.133-134.

¹⁸ Mikail Bayram, **Türkiye Selçukluları Üzerine Araştırmalar**, Konya, 2003, s.64.

"iyi insan" olmak ve bunun mükâfatını sadece Allah'tan ummak düşüncesi vardır. Ahilik felsefesinde insan bir bütün olarak ele alınmıştır. İnsanın ahlâkî erdemliliği ile meslekî eğitimdeki üstün vasıfları birleştirilmiş ve ortaya çıkan bu özelliğini topluma mal etme ilkesiyle hareket edilmiştir. Başka ifade ile bir taraftan genel eğitim faaliyetleri ferde kazandırılırken, diğer taraftan da iş hayatında olgunluk derecesini yani ustalık safhasında en iyisini icra etme imkânını vermiştir.¹⁹

Ahilik, meslekî beceri ve kabiliyetleri geliştirmekte yamak-çırak-kalfa-usta silsilesini esas alarak yürütmüştür. Bu kademeler arasındaki terbiye, bilgi, eğitim, ahlâkî normları edinme ve iş hayatında tüccar-müşteri münasebetlerinde, ferdin meslek anlayışı aslâ çıkar ilişkilerine bağlı olmaması esasına dayalıdır. Esnaf ya da sanatkâr kendi mesleğinde olanlarla ne kadar içten bir bağlılık içerisinde olmuşsa, bir o kadar da diğer meslek erbabıyla karşılıklı hak-hukuk, sevgi ve saygı esasına göre gönül bağıyla bağlanmaktadır.

Ahilik ocaklarında ilk kademeyi yamaklık basamağı oluşturur. Yamaklık dönemi, en fazla 10 yaşına kadar olan çocukların bir zanaatı öğrenmesi için velisi tarafından ustaya teslim edilmesiyle başlar. İlk başta yamak ve çırakların okuyup yazmayı öğrenmelerine çalışılırdı. Bu yamaklar iş yerinde meslekî eğitim görürken, akşamları ya da boş vakitlerinde zaviyelerde dinî bilgilerle ve günlük hayata dair bilgileri alarak eğitimlerini bir bütünlük içinde devam ettirilir, ahiliğin âdab ve erkânı öğretilirdi. Cumartesi akşamı zaviyelerdeki bu gibi faaliyetlerin öğretilmesine ayrılmıştı.²⁰

İnsana gösterilen sevgi ve saygı, Allah'a karşı yapılmış gibi kabul edildiğinden, çocuk yaşındaki yamak, çırak ve kalfa gençler, ustalara emanet edilmiş Allah'ın birer emaneti olarak görülmüştür. Örneğin, herhangi bir olumsuz davranış ya da durum vuku bulduğu hallerde sorumlusu ustası görüleceği bilindiği için çırak ya da diğer elemanların yerine, ustaları cezalandırılmıştır. Bu durum iş hayatında otokontrol sistemini kendiliğinden sağlamaktadır. Bu şekilde yapılan uygulama ile en alt çalışandan en üst seviyedeki ustasına kadar bütün çalışanlar, kendilerini daha dikkatli ve itina ile yapmak zorundadır. Meslekî eğitimin, sanatta becerinin geliştirilmesi için küçük yaştan itibaren ehil ustaların yanında görmeleri, uygulamanın nasıl yapıldığını kazandırmak için çocuk yaşta eğitilmesine çalışılmıştır.

¹⁹ Fahri Kayadibi, "Anadolu Selçukluları Döneminde Ahi Teşkilatında Eğitim", **İ.Ü. Sosyoloji Konferansları Dergisi**, S.26, 2000, s.177-188.

²⁰ Yusuf Ekinci, **Ahilik**, Ankara, 1991, s.85.

Meslekte ehil olmanın ve mesleğinde sağlam iş yapmanın, Ahilik kurumunun hiyerarşi düzeni içerisindeki yetkililer tarafından kontrolü yapılmaktaydı. En üstte Ahi Kethüdası, orta yerde aracı merci olarak her iş koluna ait Yiğit başı ve diğer ucunda ise esnaf yer almaktadır. Şayet işinde hile, çürük iş yapan var ise o esnafın bağlı olduğu yiğit başına şikâyet olarak bildirilmektedir. O da Kethüdaya bildirirdi. Yapılan muayene ve değerlendirme sonucunda eğer esnaf haksız görülmüşse imal ettiği ya da sattığı mal müşteriden geri alınır, herkes görsün ve o esnafın itibarı düşsün diye kamunun göreceği yere atılırdı. Bu daha da ağır cezayı hak ediyor durumda ise, o meslekten ve Ahilikten çıkarma kararı verilir. Örneğin ayakkabıcı veya papuç imal ediyorsa, yaptığı papuç dama atılırdı ve meslekten men cezası verilirdi. Nitekim *“Papucunu dama attılar”* atasözü bu uygulamadan doğan bir söz olagelmıştır. Tabir caiz ise günümüzün TSE kalite kontrol kurumunun işlevinin çok daha fazlasını ahilik kurumu o dönemde yüklenmiştir.

Bu geleneğin çok diri tutulduğu bir örneğini Hacı Bayram-ı Veli'nin Sultan II. Murat ile Edirne'deki buluşmalarında yaptıkları karşılıklı sohbetlerinde görüyoruz. II. Murad, Hacı Bayram'a:

-*“Sizin tarikatınız maksadı nedir? Nice faaliyetler ile meşgul olursuz.”*

-*“Biz halkı yetiştirir, elinize veririz, onu sevk-u idâre ise size aittir”* dedi ve devamla *“...görürsünüz ki aramızda fark yoktur. Arzumuz İslâm'ın ve Türk'ün berhudâr olmasıdır. Çünkü biz Türküz, Türkçe konuşur, yazaruz ve bil cümle Türkleri çağırırız...”*²¹ cevabını vermiştir. Bunun gibi örneklere tarihimizde rastlamak mümkündür. İnsanın hem meslekî hem de ahlakî üstün vasıflarla donatılıp devletine ve milletine faydalı bireyler olarak hayatını sürdürmesi Türklerin en önemli özelliklerinden birisidir.

Ahilik Kurumunun geliştirdiği eğitim sisteminin başlıca özellikleri şunlardır:

- a) İnsan bir bütün olarak ele alınmış, ona yalnız meslekî bilgiler değil, dinî, ahlakî ve topluma dair bilgiler de verilmiştir.
- b) İş başında verilen meslekî eğitimin, iş hayatı dışında verilen eğitimle bütünleşmesi sağlanmıştır.
- c) Eğitim, belirli bir yaş ve süreçte bitirilmeyerek, bu faaliyetin ömür boyu devam etmesi hedeflenmiştir. Hz. Mevlâna'nın *“Hamdım, yandım, piştim”* ifadesinde dediği gibi belli merhalelerden geçmek esası vardır.

²¹ Hasan Küçük, *Tarikatlar ve Türkler Üzerindeki Müsbet Tesirleri*, İstanbul, 1976, s.166-169.

- d) Köylere kadar yaygınlaşmasıyla şubeleri oluşturulmuştur.
- e) Bu teşkilat, Ahilik prensiplerine uymayı kabul eden herkese açıktır.
- f) Dersler, işin ehli olan kişiler tarafından verilmektedir.
- g) Verilen eğitimden herkes ücretsiz olarak istifade eder.

Birey bu prensipler doğrultusunda çalışmayı kabul ettiği sürece, hem işinin hem de ortaya çıkaracağı ürünün kalitesini kendisi belirlemiş oluyordu.²² Aynı zamanda çalışmayı ve toplum için üretmeyi bir ibadet olarak görmüş, “*el-kâsibu Habibullah*=(Helalinden rızkını)*Kazanan Allah'ın sevgilisidir.*” Peygamber Efendimizin sözünü kendilerine kılavuz edinmişlerdir.

Müslüman Türklere mahsus bir kurum olarak XV. yüzyıla kadar varlığını sürdüren Ahilik Teşkilatı, Avrupa’da yapılan sanayi inkılâbının sonucunda Osmanlı toplumundaki etkisini yetirmeye başlamıştır. Batıdan gelen sanayi ürünlerinin, Anadolu pazarlarında çok fazla yer almasıyla birlikte zamanla Türk esnafların ham madde ve pazar sıkıntısı çekmesine yol açmıştır. Bu durum, Ahilik müessesinde sermaye-emek bütünlüğünün kaybolmasına sebep olmuştur. Bunu yozlaşan ve giderek ilkelerinden kopan süreç takip etmiş ve işler çıkar çatışmasına dönüşmüştür. Böylece Ahilik Kurumu daha da zayıflayarak meslek eğitimdeki tarihi fonksiyonunu tamamen kaybetmiştir.

1.2. Osmanlı Döneminde Meslekî Eğitim

Ahiliğin Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda önemli fonksiyonları olmuştur. İlk Osmanlı padişahlarının büyük bir kısmının Ahi teşkilatına mensup olduğu, I.Murad' ın şed kuşandığı ve bu teşkilattan savaşlarda askerî yönden istifade ettiği bilinmektedir. “*Şed, fütüvvet ve tarikat ehline mahsus törenlerde kuşanılan yünden veya pamuktan örülen kuşak*”²³ anlamına gelmektedir.

Fatih Sultan Mehmed zamanında merkezî otoritenin tam anlamıyla sağlandığı dönemde ahilik teşkilatı varlığını sadece esnaf örgütü olarak devam ettirirken, otoritenin hissedilmediği yerlerde oluşan boşluk ise bu teşkilat tarafından dolduruluyordu. Ne var ki, sanayi devrimi ile başlayan süreçten sonra esnaf örgütünde ahiliğin tesirinin oldukça azalmış ve bunun da Osmanlı’nın ticari hayatına yansımış olduğunu görüyoruz.

²² Ekinci, a.g.e., s.86.

²³ Hamid Algar, “Şed”, *DİA*, C.38, İstanbul, 2013, s.405-406.

1.2.1. Lonca Teşkilatı

Genellikle küçük sanayi ve ticaret dallarında çalışanların, kendi iş kollarında teşkilatlanmasından meydana gelen Lonca Teşkilatı, M.Ö. III. yüzyılda Akdeniz Medeniyeti çevresinde gelişen, ekonomik ve sosyal kalkınmanın bir sonucu olarak kurulmuştur. Osmanlı Devleti'nde ise ilk Loncalar, Ahilik teşkilatının varlığını kaybetmesinin ardından XV. yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkmıştır. Bununla ilgili olarak Osmanlı'daki esnaflara ilişkin ilk bilgiye XVI. yüzyılın başında II. Beyazid Kanunnamesi'nde rastlanır. Bu dönem öncesi Osmanlı'da lonca teşkilatına ilişkin yazılı bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak Fatih Sultan Mehmed dönemine gelindiğinde İstanbul'un fethi öncesi var olan Bizans esnaf loncaları ise fethin ardından dağılmış ve yerlerini dini karakteristikleriyle öne çıkan Türk loncaları almıştır.²⁴

Osmanlı'nın lonca teşkilatına geçmesinin başlıca nedeni, ticarî hayatta gayr-i müslim esnafların da yer almaya başlamasıdır. Özellikle işinde son derece becerikli gayr-i müslim ustaların bu teşkilatlara katılması kolaylaşmıştır. Önceleri Hıristiyanlar daha çok Hıristiyan esnaftan, Müslümanlar da Müslüman esnaftan alışveriş etme prensibi var iken, bu alışkanlık zamanla sönmüştür.

Bu dönemde mesleki eğitimdeki çıraklık sistemi, XVII. yüzyıla kadar Lonca teşkilatı tarafından yürütülmüştür. Meslek basamakları arasında yükselmek, ahilikte olduğu gibi, belli ölçülerde başarılı olmaya bağlanmıştır. Esnaf olmak isteyen kişinin belirli bir mesleğe girmesi çıraklık yoluyla olabilirdi. Esnafılıkta en alt basamakta bulunan kişilere "*çırak*" denirdi. Çırakların eğitimine oldukça önem verilirdi. Bir ustanın yanında çırak olarak başlamak ustalığa giden yolun ilk şartıdır. El sanatında mükemmel olan bir kişi, çıraklıktan geçmemiş ise o kişinin lonca tarafından usta olmasına izin verilmezdi. Çırağa, işin kolayına kaçarak düşük kalitede ürün yapmasına ve bununla ilgili herhangi bir konuda ihmal göstermesine asla izin verilmezdi. Bu disipline giremeyenler esnaf olamazlardı. Usta, çırağın yetiştiğine kanaat getirdikten sonra kendisine "*kalfa*" unvanını verirdi ve ücretini arttırırdı. Bundan sonra usta, kalfaya daha çok sorumluluk gerektiren işler vermeye başlardı. Bu teşkilatta, bir esnafın yükselebileceği en üst basamak "*usta*" ya da "*üstat*" rütbesiydi. Geleneklere bağlı kalan loncalarda bir usta adayının bu unvanı elde etmesi belli şartlara dayanmaktaydı. Hakkında herhangi bir şikayet olmadan üç yıl kalfalık yapması, işine ve özellikle de

²⁴ Işın Demirkent, " *XII. Yüzyıla Kadar Bizans'ta Loncalar*", **Osmanlı Öncesiyle Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemlerinde Esnaf ve Ekonomi Semineri**, (9-10 Mayıs 2002), Bildiriler, C. I , s. 61.

çırak yetiştirme konusuna hassasiyet göstermiş olması, kalfa arkadaşlarıyla iyi geçinmiş olması, müşterilerine iyi davranması ve işini bağımsız yapabilecek kadar yetenekli olduğunu kanıtlaması gerekiyordu. Sanatın bütün ince noktalarını kavrayan, ustası derecesinde üretim yapabilen, ustası tarafından ahlâkına ve ustalığına kanaat getirilen kalfa, artık usta olurdu.

Bir kişinin meslek sahibi olduktan sonra, kendisine ait bir dükkân açması için, çıraklık belgesinin olması ve en üst kademedeki ustanın bu yetkiyi ona törenle vermesiyle olurdu. Bu teşkilatta da yalan, hile ve haksız kazanç sağlama gibi olumsuz durumlara yer yoktu. Prensip olarak değişmeyen bir iş ahlakı vardı. Örneğin, el işçiliğine değer vermek, gurur verici başarılarla önem vermek, meslek sırlarına bağlı kalmak gibi.²⁵ Loncaya bağlı olan esnaflar kendi işleriyle ilgili sorunlarını padişaha veya yetkililere rahatlıkla arz edip meselenin halledilmesini sağlardı.²⁶

Lonca Teşkilatı XVII. yüzyıldan itibaren Avrupa' da endüstrinin ve toplu üretimin yaygınlaşmasıyla birlikte ortaya çıkan ihtiyaçlara cevap veremediğinden zaman içinde tarih sahnesinden çekilmiştir.

1.2.2. Gedik Teşkilatı

Osmanlı' da var olan Ahilik ve Lonca teşkilatı 1727 yılından sonra yerini "*Gedik*"²⁷ kuruluşuna dönüştürmüştür. Gedik esnaf birlikleri tarafından o işin ve mesleğin yapılabilme hakkının kime verileceğinin tespitidir. Bir başka ifadeyle gedik; "*icra-yı san'at ve ticaret edebilmek selahiyeti*"²⁸ dir.

Ustalık verme yetkisinin esnaf birliklerinde toplanması ve bu yetkinin esnaf nizamları ile düzenlemesiyle "*gedik hakkı*" tanımı ortaya çıkmıştır. Bundan sonra sınırlı olan gedik dükkânlarının hangi esnafa hangi şartlar ile işletilmek üzere verileceğinin tespiti esnaf nizamlarında kayıtlı hale getirilmiştir. Esnafın mal ve hizmet satın almasında, bunları üretip satması ile ilgili düzenlemelerde yetkilerin esnaf birliklerine verilmesi ile gedik teşkilatı oluşmuştur.²⁹

XVII. yüzyıldan itibaren lonca teşkilatında meydana gelen aksaklıklar ticarî hayatta bazı dağılmalara sebep olmuştur. Kendileri için inşa edilmiş olan alış veriş

²⁵ Kemal Turan, **Ahilikten Günümüze Meslekî ve Teknik Eğitimin Tarihi Gelişimi**, İstanbul, 1996, s.50.

²⁶ Abdullah Uysal, **Zanaatkârlar Kanunu (Kanun-nâme-i Ehl-i Hıref)**, Ankara 1982, s.32.

²⁷ Ahmet Akgündüz, "*Gedik*", **DİA**, C.13, İstanbul, 1988, s.541-543.

²⁸ Osman Nuri Ergin, **Türk Maarif Tarihi**, C. II, İstanbul, 1977, s.641.

²⁹ Ergin, a.g.e., s.641- 642.

yerlerini bırakan esnaf, semtlerde yeni iş yerleri açmaya başladı. Bu husus, bir bütün olarak işleyen çalışma sisteminin ve kalite denetiminin giderek ortadan kalkması gibi olumsuz neticeler doğurmuştur. 1727 yılında getirilen gedik hakkıyla hizmetin veya zanaatın başkalarınınca yapılması yasaklanmıştır. Buna bağlı olarak o dönemde gedikler iki kısma ayrılmaktaydı:

"Birincisi, havaî gedikler, bunlar şahıslara ait olup dilediği yerde sanatını icra edebilirdi.

*İkincisi ise müstekâr gediklerdir. Bunlar da bir mahalleye özel olarak açılmışlardır. Bir esnafın orada sanatını gerçekleştirmesi, oranın gediğine sahip olma veya bu gediği satın alma şartına bağlanmıştır."*³⁰ Bu sisteme göre devlet yetkilileri gerekli gördüğünde esnafın yeni bir dükkân açmasına izin verirdi. Böylece ticarete kontrolsüz büyümenin önüne geçilirdi. Ancak, kendiliğinden dükkân açan olduğunda, o dükkâna halkın gerçekten ihtiyacı varsa ona müsaade edilirdi.³¹

Osmanlı'daki gedik kuruluşunun İstanbul ve diğer büyük şehirlerdeki varlığı zamanla giderek zayıflamış, ekonomik hayattaki disiplinin bozulmasıyla, bu teşkilat varlığını 1908 II. Meşrutiyet' e kadar sürdürebilmiştir. 1913 yılında ise tamamen kaldırılmıştır.³²

Bu tarihten sonraki yıllarda, Avrupa' da gerçekleşen Sanayi Devrimiyle birlikte teknik gelişmeler hız kazanmıştır. Osmanlı da bu yenilikleri içeren ve Batı ölçülerinde bir meslekî ve teknik eğitim sistemi kurmaya çalışmıştır.

Tanzimat'ın ilanından sonra ülkenin ekonomik alanda ilerlemesine katkı sağlayacak nitelikli elemanların yetiştirilmesi için genel öğretim kurumlarının yanında meslekî ve teknik öğretim okulları da açılmaya başlandı.³³ Mesela II. Abdülhamit döneminde ülke çapında pek çok meslek ve sanat okulları açıldı. Erkek ve kız sanat okullarının yanında Polis, Gümrük, Elsin (Lisan), Ziraat, İpek Böcekçiliği, Çiftlik gibi birçok okul, bölgelerine uygun bir şekilde faaliyete geçmişlerdir.³⁴

Meşrutiyet (1876-1908) dönemlerine gelindiğinde, genel eğitimle meslekî eğitim sistemi yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır. Ancak birbirini izleyen savaşların etkisi, kapitülasyonların bağlayıcılığının olması ve mesleki eğitime halkın gereken ilgiyi

³⁰ Turan, a.g.e., s.51.

³¹ Tabakoğlu, a.g.e., s.411.

³² Abdülbaki Gölpinarlı, **İslam ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilatı**, C.11, İstanbul, 2011, s. 105.

³³ Turan, a.g.e., s.58.

³⁴ Aydın Talay, **Eserleri ve Hizmetleriyle Sultan Abdülhamid**, İstanbul, 1991, s.140.

göstermemesi, eğitimden istenilen verimin alınmasına engel olmuştur.³⁵ Yaşanan tüm olumsuzluklara rağmen devlet tarafından bazı meslekî ve teknik okullar açılmıştır:

- Polis Mektebi(1909)
- Maliye Memurları Mektebi(1901)
- Belediye Memurları Mektebi(1911)
- Evkaf Memurları Mektebi(1911)
- Sıhhiye Memurları Mektebi(1912)
- Amelî Ticaret Mektepleri(1913' ten sonra vilayetlerde)
- Darülbedayi (Tiyatro Mektebi) (1914)
- Şimendifer Memurları Mektebi(1915)
- Orman Ameliyat Mektebi(1915)
- Darülelhan(Konservatuar) (1916)

Ayrıca 1914'te İstanbul' da "*Çıracılık Mektepleri*" açılmıştır. Bu okullar, ilköğretim çağında olan ancak okuma imkânı bulamayan ve hayatlarını bir zanaatla kazanmaya mecbur kalmış çocuklar için açılmıştır. Bu merkezlerde dersler gece saatlerinde verilmekteydi. Ocak 1918' de İstanbul' un farklı yerlerinde 8 Çıracık Mektebi açılmış ve buraların 500 kadar öğrencisi olmuştur.³⁶

XIX. yüzyılın başında dünyada, teknolojinin diğer bilim dalları ile birlikte ilerlemesi ve bunların makine sanayinde kullanılması sosyal hayatta önemli değişmelere yol açmıştır. Batıda büyük endüstrinin kurulmasını sağlayan "*Sanayi İnkılâbı*"nın ülkemizdeki etkisi sonucunda o zamana kadar loncalar içinde devam etmekte olan meslekî eğitim hizmetleri artık okul disiplini içinde yürütülmesi zorunlu olmuştur.³⁷

Batı ülkelerinde endüstri hareketinin başlaması Osmanlı İmparatorluğu'nun gerileme ve zayıflama dönemlerine rastlar. Bu dönemlerde; devletin askerî ve iktisadî durumu sarsılmış, yerli zanaatlar da giderek çökmeye başlamıştır. Devletçe "*Mühendishane-i Bahri-i Hümayun*", "*Mühendishane-i Berri-i Hümayun*"³⁸ gibi batı örneğine uygun ilk teknik okullar açılmış ve yerli sanayiyi korumak için bazı teşebbüslerde bulunulmuş ise de istenilen sonuçlar elde edilememiştir.

³⁵ Turan, a.g.e., s.60.

³⁶ Yahya Akyüz, **Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000- M.S. 2013**, Ankara, 2013, 273-274, ayrıca bkz., Ergin, a.g.e., C. III-IV, s.1080-1583; www.tesk.org.tr, mtegm. meb.gov.tr.

³⁷ Hıfzı Doğan, Cevat Alkan, Sezgin İlhan, **Meslekî ve Teknik Eğitim Prensipleri**, Ankara, 1976, s. 42–46.

³⁸ Hasan Ali Koçer, **Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişmesi**, İstanbul, 1974, s. 25–26.

1.3. Cumhuriyet' ten Günümüze Meslekî Eğitim

Meslekî eğitim, Osmanlı İmparatorluğunun yıkılması ile kurulan yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin de en temel konularından biri olmuştur. Sanayileşme politikaları çerçevesinde Cumhuriyetin ilk yıllarında kalkınma yatırımlarına öncelik verilmiş ve sanayinin ihtiyaç duyduğu ara insan gücünün yetiştirilmesi görevini devlet üstlenmiştir. Bu dönemde devletin meslek eğitimi modeli olarak desteklediği ve yaygın olarak uyguladığı model örgün meslek eğitimi olmuş, eğitimin ağırlıklı işyerinde verildiği çıraklık sistemine ilişkin örnekler ise yapılan çalışmalarla geliştirilmeye çalışılmıştır.

Cumhuriyet döneminin başındaki meslekî eğitim, Osmanlı'dan miras kalan ve dağınık halde bulunan, yerel ihtiyaçlara göre şekillenmiş ve eğitim konusuna ilişkin ortak standartları bulunmayan bir sistem olarak tanımlamak mümkündür. Bu yapıdaki eksikliklerin giderilmesi ve mesleki eğitimin bir plan- program dâhilinde işletilmesi gayretlerini üçlü bir dönem ayrımıyla incelemek gerekmektedir: 1920-1940 arası dönem, 1940-1960 arası dönem ve 1960'dan günümüze kadar süren dönem.³⁹

Cumhuriyetin ilk yıllarında çeşitli okullar ve kurslar, değişik Bakanlık ve daireler tarafından dağınık bir şekilde yönetilmiştir. Bu dönemlerde, Milli Eğitim Bakanlığı merkez teşkilatında meslekî ve teknik öğretim konularıyla ilgilenen bir daire kurulamamıştır. Bu sebeple 1926 yılında meslekî ve teknik öğretim, önce İlköğretim Dairesi, daha sonra da Yüksek Öğretim Dairesi bünyesinde yer almıştır. 1927'de de "Yüksek ve Mesleki Öğretim Genel Müdürlüğü" haline getirilmiştir.⁴⁰

Cumhuriyetin ilk yıllarında çırak okullarının açılması sürekli gündemde tutulmuştur. 1926 yılında eğitim alanında bir takım kararların alındığı 3. Heyet-i İlmiye'nin görüşecek olduğu konular arasında, meslekî ve teknik öğretimin programlarına da yer verildiği görülmüştür.⁴¹ Aynı yıl içinde yürürlüğe konulan 818 sayılı Borçlar Kanununda çırakların sözleşmeleri, çalıştırılmaları ve eğitimlerine yer verilmiştir. Yine bu dönemlerde Batı eğitimcileri ülkemize davet edilerek onların fikirlerinden istifade edilmeye çalışılmıştır. Mesela John Dewey, Kühn, Belçika' dan Ömer Buyse ve Jung gibi değerli eğitim uzmanlarının, meslekî ve teknik okulları incelemeleri sonucunda hazırlamış oldukları raporlarını Milli Eğitim Bakanlığı' na sunarak, bu konuda yetkililer tarafından gerekenler yapılmaya çalışılmıştır. Ayrıca,

³⁹ Kadir Yıldırım, Levent Şahin, "Osmanlı' dan Günümüze Meslekî Eğitimin Gelişimi", **Çalışma ve Toplum Dergisi**, S.44, 2015, s.77-112.

⁴⁰ Reşat Özalp, "Türkiye de Yüz Yıllık Mesleki ve Teknik Öğretim", **Mesleki ve Teknik Öğretim Dergisi**, S.104, Ankara, 1961, s. 17-50.

⁴¹ Ergin, a.g.e., C.V, s.2007.

Türk eğitimcilerinin de meslekî eğitim konusunda fikirleri alınmıştır. İsmail Hakkı Baltacıoğlu 1927 yılında "*Türkiye' de Meslek Mekteplerinin Islahı ve Tesisi*" hakkında bir rapor sunmuştur. Bakanlığa sunulan bu raporda, meslek eğitimine yönelik özel yerlere ihtiyaç olduğunu, meslek mekteplerinin iş hayatı ile olan ilişkilerinin hedeflenen seviyede olmadığına, bu mekteplerin Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olmalarına, Meslekî Tedrisler Dairesi kurulması gerektiğine dair birtakım konuları içermiştir.⁴²

1930 yılında yürürlüğe giren 1580 sayılı Belediyeler Kanunu ile belediyelere çırak okulu açma yetkisi verilmiştir. 1936 yılında hazırlanan Mesleki Tedrisatın İnkişaf Planında çırak okullarının açılması öngörülmüştür. 1938 yılında çıkartılan 3457 sayılı "*Sınai Müesseselerde ve Maden Ocaklarında Meslek Kursları Açılmasına Dair Kanun*" da 100'den fazla işçi çalıştıran işletmelerde çırak, kalfa ve ustaların mesleki bilgilerinin artırılması amaçlanmıştır. İşyerinde meslek eğitimi ile ilgili ilk düzenleme olan bu kanunla ortalama yüzden fazla işçi çalıştıran işletmelere işyerlerinde meslek kursları açmaları zorunlu kılınmıştır. Diğer yandan esnaf ve sanatkâr kesimi geleneksel yöntemle çırak yetiştirmeye devam etmiştir.

1942 yılında 4303 sayılı Kanunla girişilen planlı çalışmalar, 1950 yılında 5642 sayılı Kanunla devam ettirilerek Mesleki ve Teknik Öğretim Kurumları büyük bir gelişme devresine girmiştir. Bu dönemde yapılan işlerin bazıları şunlardır:

1- 1944 yılında 4615 sayılı Kanunla, İstanbul Yüksek Mühendis Okulu Teknik Üniversite haline getirilmiştir.

2- 1937–1938 Öğretim Yılında Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu açılmıştır. Gelişen teşkilat yapısının artan ihtiyaçlarını karşılamada Genel Müdürlük merkez ve taşra kadroları yetersiz kalınca, Mesleki ve Teknik Öğretim alanındaki işlerin, daha sistemli ve etkili bir şekilde başarılabilmesi için 25.09.1941 tarihinde 4113 sayılı Kanunla Mesleki ve Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, "Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı" haline getirilmiştir.⁴³ Bu Kanunla meslek okullarının; Talim ve Terbiye ile teftiş işleri hariç, bütün hizmetleri bu Müsteşarlık sorumluluğuna verilmiştir. İlk çırak okulları, 1942 yılında Devlet Demir Yolları Genel Müdürlüğünce Eskişehir ve Sivas'ta açılmıştır. Daha sonra Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu (Kırıkkale), Kayseri Uçak Fabrikası, Karabük Demir Çelik Fabrikaları, İzmit Selüloz ve Kağıt Fabrikası çırak okulları açmışlardır. Bununla birlikte "*1957 yılında toplanan VI. Milli*

⁴² Turan, a.g.e., s.79-82.

⁴³ 22.09.1941 Tarih ve 4\3 Numaralı Maarif Vekâleti Merkez Teşkilatı ve Vazifeleri Hakkındaki 2287 Numaralı Kanun

Eğitim Şûrasında çırak okullarının açılmasının gerekli olduğu bir kere daha vurgulanmıştır. 1960'lı yılların başından 1980'lerin sonuna doğru gerçekleştirilen Eğitim Şuralarının beşinde, genel olarak mesleki ve teknik ortaöğretimin yeniden düzenlenmesi ve bu bağlamda hayata, mesleğe ve yükseköğretime hazırlayan mesleki programların tekrardan düzenlenmesine ilişkin kararlar alınmıştır. Bu doğrultuda, örgün eğitim veren kurumların yanında, yaygın eğitim kurumlarının da her yönden geliştirilmesi öngörülmüştür."⁴⁴ Türkiye'de planlı döneme geçilen 1960'lı yılların başlarında, çıraklık eğitiminin bir yasaya bağlanması çalışmalarının hızlandığı görülmektedir.

1962 yılındaki VII. Millî Eğitim Şûrasında, bakanlıklar arası bir komisyon tarafından hazırlanmış olan "Çırak, Kalfa ve Ustalar Hakkındaki Kanun Taslağının kabulü ve uygulamaya konulmasının gerekli olduğu belirtilmiştir.

1964 yılında altı Akdeniz ülkesini kapsayan ve OECD tarafından koordine edilen Akdeniz Bölge Projesi raporuna göre, Türkiye için en uygun mesleki eğitimin; örgün eğitim kurumlarının dışında bir çıraklık kurumunun oluşturulması, iş başında eğitim ve ortaöğretim öğrencilerine kısa süreli kurslarla meslek kazandırılması hedeflenmiştir.

Türkiye'de ilk çıraklık yasası 1972 yılında 1591 sayılı "*Çırak, Kalfa ve Ustalık Kanunu*" adı ile Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul edilmiştir. Fakat Cumhurbaşkanı'nın yasayı yeniden görüşülmesi isteği ile Meclis'e iade ettiğinde bu yasa beş yıl süre ile uygulamaya konulmamıştır. Bazı değişiklikler yapılarak yeniden Meclis'e sunulan yasa, 1977 yılında "*Çırak, Kalfa ve Ustalık Kanunu*" olarak kabul edilmiştir. 2089 Sayılı bu kanun 5/7/1997 gün ve 15987 sayılı Resmi Gazete 'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

1977'de çıkarılan 2089 Sayılı Çırak, Kalfa ve Ustalık Kanununda yalnızca çıraklık eğitimine ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. Daha sonra 1986 yılında çıkarılan 3308 Sayılı "*Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu*" ile hem 2089 Sayılı Kanun uygulamasındaki eksikler giderilmeye çalışılmış, hem de örgün meslek eğitimi ve çıraklık eğitimi ilk defa bu kanunda birlikte yer almışlardır.

2089 Sayılı Kanun ile çıraklık eğitiminde beklenen gelişmelerin sağlanamayacağını anlaşılmaya üzerine, yeni çalışmalar başlatılmıştır. Bu bağlamda

⁴⁴ Yıldırım, Şahin, a.g.m, s.88. ayrıntılı bilgi için bkz. VII. Milli Eğitim Şurası, 1962; VIII. Milli Eğitim Şurası, 1970; IX. Milli Eğitim Şurası, 1974; X. Milli Eğitim Şurası, 1981; XI. Milli Eğitim Şurası, 1982.

çeşitli kesimlerin görüş ve katkıları alınarak, uzlaşma ile çıkartılan ve 19/6/1986 tarihinde yürürlüğe giren 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu ile mesleki ve teknik öğretim sistem bütünlüğü içinde yeniden düzenlenmiştir.⁴⁵

Tablo 1. Yıllara göre Meslekî ve Teknik Eğitim Okul ve Meslek Sayısı

Öğretim Yılı	Kapsamdaki		Öğretim Yılı	Kapsamdaki	
	İl Sayısı	Meslek Sayısı		İl Sayısı	Meslek Sayısı
1979-1980	7	5	1989-1990	59	58
1980-1981	7	14	1990-1991	64	60
1981-1982	7	14	1991-1992	66	65
1982-1983	13	40	1992-1993	70	73
1983-1984	25	40	1993-1994	76	74
1984-1985	34	40	1994-1995	79	86
1985-1986	39	40	1995-1996	79	86
1986-1987	39	50	1996-1997	80	86
1987-1988	53	50	1997-1998	80	89
1988-1989	53	58			

Cumhuriyetten sonraki dönemlerde meslekî ve teknik eğitime önem verilerek batı standartlarına uygun bir sistem geliştirilmeye çalışılmıştır. Tablodan da anlaşılacağı üzere, ülkenin içinde bulunduğu durum ve sanayi alanındaki ihtiyaçları göz önüne alındığında çözüm olarak, meslekî ve teknik eğitimde yeniden yapılanmaya, illerdeki okul sayısını artırmaya ve okullarda da branşlaşmaya gidilerek meslek türleri ve program çeşitliliği artırılmıştır.

⁴⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz, MEB Mevzuat.

Tablo 2. Cumhuriyet' ten Günümüze Meslekî ve Teknik Eğitimin Gelişimi (1923-2015)

Yıllar	Mesleki-Teknik Eğitim Okul Sayısı	Mesleki-Teknik Eğitim Öğrenci Sayısı	Mesleki-Teknik Eğitim Öğretmen Sayısı
1923/24	64	6.547	583
1940/41	103	20.264	1.355
1960/61	530	108.221	8.333
1980/81	1.864	520.332	33.969
2004/05	3.877	1.102.394	74.405
2005/06	4.029	1.182.637	82.736
2006/07	4.244	1.244.499	84.276
2007/08	4.450	1.264.870	84.771
2008/09	4.622	1.565.264	88.924
2009/10	4.846	1.819.448	94.966
2010/11	5.179	2.072.487	104.327
2011/12	5.501	2.090.220	113.098
2012/13	6.204	2.269.651	135.502
2013/14	7.211	2.513.887	161.288
2014/15	5.106	2.788.117	175.218

Kaynak: https://sgb.meb.gov.tr/istatistik/meb_istatistikleri_orgun_egitim_2014_2015.pdf, s.13.

Meslekî ve teknik eğitime olan ihtiyaç, tabloda görüldüğü üzere Cumhuriyet' ten günümüze kadar artarak devam etmiştir. Bu sonuçlar, ülkemizin her yıl iş gücüne sahip genç nüfusunun artarak devam ettiği fikrini vermektedir.

Ancak eğitim- öğretimde 1999-2000 yıllarında kabul edilen katsayı uygulaması sonucunda, mesleki ve teknik liselere ilgi azalmıştır. Çünkü bu liselerde okuyan öğrencilerin meslek sahibi olabilmesi, zorunlu olarak kendi bölümüyle ilgili bir üniversiteyi seçme şartına bağlanmıştır. Bunun neticesinde ise öğrencilerin üniversite tercihlerinde bir yığılma söz konusu olmuştur. Öğrencilerden sadece en iyiler bu sınavı geçerek kendi bölümleriyle ilgili üniversiteye yerleşebilmiştir. Sınavı geçemeyen diğer öğrenciler ise ya tekrar sınava hazırlanmış veya sınavla ilgili ümitsizliğe kapılmıştır. Eğitim- öğretimin önündeki bu engeller kalktığında ise yine tabloda görüleceği üzere, meslekî ve teknik liselere olan ilgi tekrar canlanmış, buna bağlı olarak öğrenci ve öğretmen alımlarında artış olmuştur.

Mesleki eğitimin kapsamı sadece yukarıdaki sayılardan oluşmamaktadır. "2010 itibariyle 335 pratik kız sanat okulu, 16 Olgunlaşma Enstitüsü, 12 yetişkinler teknik eğitim merkezi, 969 halk eğitim merkezi ve 310 çıraklık eğitim merkezi mesleki eğitim

*hizmeti sunmaktadır.*⁴⁶ Okul, öğrenci ve öğretmen sayısındaki bu artış, eğitim açısından olumlu gelişmelerdir.

Ancak, Cumhuriyet dönemi boyunca meslekî eğitim politikaları ve belirlenen hedefler istenilen seviyede gerçekleşmemiştir. Hatırlanacağı üzere, mesleki eğitim reformu için ülkeye davet edilen John Dewey, 1924 tarihli raporunda ekonomi ile iktisadî hayatta gerekli olan kabiliyetlerin ancak eğitim yoluyla ulaşılabileceğini bu bakımdan da ekonomi ve eğitim arasında sağlam bir ilişkinin kurulması gerektiğini ifade etmiştir. Aynı şekilde 1925 yılında bir diğer yabancı uzman Kühne de Türkiye'nin gelişimi için kalifiye insan gücünün yetiştirilmesiyle mümkün olacağını, bunun için de mesleki eğitime gereken yatırımların yapılmasını önermiştir.⁴⁷1939'dan başlayarak belirli zamanlarda toplanılan milli eğitim şûralarının tamamında da mesleki eğitimin ehemmiyetinden ve eğitimin ekonomiden üretime dönüşecek şekilde yeniden yapılandırılmasından bahsedilmektedir. 1930'larda olduğu gibi 2010'larda dahi Millî Eğitim şûralarında mesleki eğitimin yeniden yapılandırılması gerektiği ifade edilmektedir.⁴⁸

4702 sayılı Kanun ile 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanuna eklenen ek madde 1 ile 2001–2002 Öğretim Yılından itibaren öncelikle küçük yerleşim birimlerinden başlamak üzere, mesleki ve teknik eğitim alanında orta öğretim diploması, sertifika ve belge veren programların uygulandığı mesleki ve teknik eğitim merkezleri açılmıştır.⁴⁹

Günümüzde meslekî ve teknik eğitim sistemi henüz istenilen yapıya ulaşmamıştır. Devlet Planlama Teşkilatı'nın hükümete sunmuş olduğu kalkınma raporlarının hemen hemen hepsinde meslekî ve teknik orta öğretim düzeyinin % 65' ler seviyesine yükseltilmesi hedeflenirken durum tam tersi bir seyir göstererek % 23' lere düşmüştür. Bunun sebebi ise, meslek liselerinde kamu finansmanı olması ve bu liselere daha çok üniversite kazanma kapasitesi olmayan öğrencilerin gönderiliyor olmasıdır. Bununla birlikte ülkemizde Meslekî Yeterlilikler Kurumu oluşturulmuştur. Avrupa ülkelerinde yapılan yeterlilik çalışmaları ülkemizde de bu kurul tarafından yapılacaktır. Ayrıca Meslekî Eğitimin Güçlendirilmesi Projesi(MEGEP) kapsamında 42 meslek alanı ve 194 branşta modüler meslekî eğitim programı yapılmıştır. 3308 sayılı kanun çerçevesinde uygulanacak olan bu programlar ISCED 97' ye göre Avrupa ile benzerlik

⁴⁶ Yıldırım, Şahin, a.g.m., s.97.

⁴⁷ İlhan Sezgin, “*Mesleki Eğitimin Kapsam Gelişimi*”, **Türkiye’de Meslek Eğitimi ve Sorunları**, Ankara, 1982, s. 19-48.

⁴⁸ Yıldırım, Şahin, a.g.m., s.98.

⁴⁹ Sami Nogay, **Türkiye’de Meslek Eğitimi Sorunu ve Çözüm Önerisi**, Ankara, 2007, s.15.

gösteren branşlar belirlenmiş ve 2005-2006 yıllarında çıraklık eğitimi yapan meslekî eğitim merkezlerinde uygulanmaya başlanmıştır. Eski adı Çıraklık Eğitim Merkezi yeni adı ise Meslekî Eğitim Merkezi olan bu kurumlarda 110 meslek dalında eğitim verilmektedir. 14-18 yaş grubunda olup örgün eğitime katılamayan kişileri iş hayatına hazırlamak, eğitimleri esnasında onlara sosyal bir güvenceye almak bunun yanında kalfa ve ustaların mesleklerinde gelişimlerini sağlamak amacıyla ülkemizde toplam 378 Meslekî Eğitim Merkezi(MEM) bulunmaktadır. Verilen eğitim sonunda kalfalık sınavını geçene "Kalfalık Belgesi" verilmektedir. Bu belgeyi aldıktan sonra usta olmak için 240 saat ders alınması gerekmektedir. Bunu da başarıyla geçene "Ustalık Belgesi" verilmektedir. Aynı alan içerisinde kalfalık belgesini alan bir kişi, aynı alanda farklı dallardan da kalfalık belgesini alabilir. Bu sayede kişinin farklı meslekler edinmesi sağlanmaktadır.⁵⁰

⁵⁰ Feyzullah Altay -Nazlı Üstün, **Meslekî Eğitim Sistemi**, Konya, 2011, s.22.

İKİNCİ BÖLÜM

2. DİN VE AHLAK İLİŞKİSİ

Din, bünyesinde iman, ibadet ve ahlâk kurallarının yer aldığı ilâhî kaynaklı bir sistemdir. Bu sistemin kabulü sonucunda bireyin davranışlarında iradî bir değişim gözlemlenir. Bu davranış değişikliği bireyin hayatını etkilediği gibi zamanla toplumu da etkiler.⁵¹ Aynı zamanda din, "*kendi koymuş olduğu kuralları doğrultusunda yaşamayı ifade eden ve inanç, bilgi, tecrübe, duygu, ibadet, etki, organizasyon gibi boyutları olan bir olgu*"⁵² olarak da tanımlanabilir.

Türkçeye Arapçadan geçmiş olan ahlak sözcüğü, "*hulk*" kelimesinin çoğulu olup din, tabiat, huy ve karakter gibi manalarına geldiği gibi, "*insanın iyi veya kötü olarak vasıflandırılmasına yol açan manevî nitelikleri, huyları ve bunların etkisi ile ortaya koyduğu iradeli davranışlar bütününe*"⁵³ denir. İslâm ahlâkçılarının ortak tanımıyla; "*nefiste yerleşmiş olan öyle bir meleke (hey'etün râsiha)dir ki, bu meleke sayesinde davranışlarımız kolaylıkla ve uzun uzun düşünmeden ortaya çıkar.*"⁵⁴ Bu tanıma göre ahlâk, insanın devamlı olarak yaptığı eylemlerinin alışkanlık haline gelmesinin ardından herhangi bir zorlama olmadan davranışa dönüştürdüğü huyların bütünüdür. Genel anlamda ise ahlak, düşünce, inanç, gelenek ve görenekler, emir ve yasaklara göre düzenlenmiş ve toplum tarafından benimsenmiş yaşam biçimidir. Yani ahlak, yaşanan bir olgudur, belirlenmiş ilkeler bütünüdür.

Din ve ahlâk kavramları, birbiriyle bağlantılı ve birbirinin tamamlayıcısı olan iki kavramdır. Amaçları aynı ve kuralları da birbirine çok yakındır. Din açısından baktığımızda, dinler insanların birbirleriyle, Allah ve toplum ile, hatta insanın ilişkiye girdiği nesnelere (tabiat) ve canlılar dünyasıyla olan ilişkilerini düzenler.⁵⁵ Bu açıdan baktığımızda dinî kurallarla ahlâkî kurallar kendi içlerinde bir bütünlük oluşturmaktadır.

⁵¹ Murat Yıldız, "*Dindarlığın Tanımı ve Boyutları Üzerine Psikolojik Bir Çalışma*", **Tabula-Rasa**, S. I, Isparta, 2001, s.19-42.

⁵² Yasin Aktay, -Mehmet Emin Köktaş, **Din Sosyolojisi**, Ankara, 1998, s. 253.; ayrıca bkz., Ejder Okumuş, "*Bir Din İstismarı Olarak Gösterişçi Dindarlık*" **İslâmiyât**, C.5, S.4, Ankara, 2002, s.194-195.

⁵³ Mustafa Çağrı, "*Ahlak*", **DİA**, C.2, İstanbul, 1988, s.1-9.

⁵⁴ Gazalî, **İhyâu Ulûmi'd-Dîn**, C.III, s.53; Kınalızade Ali Efendi, **Ahlak**, s.91; Kâtip Çelebi, **Keşfu'z-Zunûn**, C.I, İstanbul, 1947, s.35.

⁵⁵ Mehmet Aydın, **Din Felsefesi**, İzmir, 1987, s.239.

Her ikisi de insanları güzel huylu, topluma faydalı, mutlu ve her yönüyle olgunlaşmış bir insan yapmak ister.

Din ve ahlâkın yakın ilişkisini ve nasıl birbirinin tamamlayıcısı olduğunu bazı eylemlere baktığımızda daha net olarak görmemiz mümkündür: "*Örneğin hırsızlık, rüşvet, adam öldürme, zina, içki, kumar vb. dinen haram, ahlâken de kötü olan eylemlerdir. Büyüklere saygı, yardımseverlik, sözünde durma, doğruluk vb. ise dinin emrettiği, ahlâkın da "iyi" olarak nitelediği davranışlardır. Zaten dinî ve ahlâkî emir ve yasakları birbirinden kesin çizgilerle ayırt etmek mümkün değildir. Ancak şu farka dikkat çekmek gerekir ki, ahlâk bize, örneğin adam öldürmenin "kötü" olduğunu öğretir. Din ise, hem böyle bir fiilin kötülüğünden, hem de hayatın kutsallığından bahseder. Böylece inanan kişinin yaşamında, adam öldürmenin "kötü" olduğuna inanma ile, hayatın "kutsal" olduğuna inanma bütünleşir. Başka bir deyişle dindar, karşılaştığı herhangi bir olayı, bir de Tanrının varlığı ve kendisinin de O'na inanması açısından yorumlar ve böylece yaşamında "kötü"ye "günah"ı, "iyi"ye "sevab"ı da eklemiş olur.*"⁵⁶ Bundan dolayı din ve ahlâkı kesin çizgilerle birbirinden ayırmak mümkün değildir. İkisi arasında bir bütün içinde hareket eden organizmalar gibi birbirini tamamlayıcı ve aktif bir ilişki vardır.

2.1. Çalışma Ortamında İş ve Meslek Ahlâkı

İnsanların toplumda birbirlerine karşı olan görev ve sorumluluklarını ahlak kuralları belirlemektedir. Bu kurallar ve ahlâkî değerler insanlar ve yaşanılan toplum için geçerli olduğu gibi işletmelerin de kalitesi ve verimi açısından oldukça önemlidir. Bu bağlamda iş ahlakı, çalışma ortamındaki işlerin yapılması ve devamının sağlanması sırasında faydalı kabul edilen davranış şekilleri⁵⁷ olarak tanımlanabileceği gibi, "*bütün iş ilişkilerinde dürüstlüğü, güvenin, saygının ön plana çıkarılması ve adil davranılması*"⁵⁸ olarak da ifade edilebilmektedir.

Genel olarak iş ahlakını, toplumda uygulanan ahlak kurallarının iş hayatındaki üretim, tüketim ve ekonomik faaliyetlere yansımaları ve iş hayatına özgü bir şekilde uygulanması olarak da tanımlamak mümkündür.

⁵⁶ Aydın, a.g.e., 247.

⁵⁷ Emine Ebru, Akbulut, "*Etik Davranış Kuralları ve Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları İçin Öneri*", **Sermaye Piyasası Kurulu Yayını**, Ekim, Ankara, 2000, s. 5. http://www.spk.gov.tr/yayinlar/kye/2000_eebruakbulut.pdf (13.06.2016).

⁵⁸ P. Francis, Mchugh, "*Ethics-İş Ahlakı*", Çevr: Tüsiad, İstanbul, 1992, s.13.

Meslek ahlâkı da iş ahlakının özel bir tanımı olup, iş hayatındaki bir mesleği icra ederken o mesleğin doğrusu ve yanlışı olarak kabul edilen davranış şekillerinin tümü olarak tanımlayabiliriz. Sosyolog Durkheim:, "*meslek ahlâkı, doğrudan o mesleği oluşturan kişilerin kendilerine ait görüşleri, kişisel eğilimleri, yaşanan toplumun o mesleğe yüklediği sorumluluklar ile ilgili olup, meslekteki kişiler tarafından oluşturulur. Tüm meslekler kendine özgü ahlâki disipline sahiptirler.*"⁵⁹ şeklinde tarif etmiştir.

Meslek ahlâkının, genelleşmiş kuralları olduğu gibi kısmen yazılı kuralları da vardır. O meslekte olanlar vicdanen ve ahlaken bu kurallara uymak zorundadır. Aksi halde meslekî kurumlar tarafından belirlenmiş birtakım cezai yaptırımlara maruz kalacaklardır. Meslek örgütünün sağlamlılığı ve düzenliliği nispetinde o mesleğin ahlakı da gelişir.⁶⁰

İş ahlakının büyük bir kısmını meslek ahlakı oluşturmaktadır. O yüzden meslek ve meslekî terimlerin birçok anlamı vardır: "*Bir anlamda, mesleklik kavramını amatörlüğün zıddı olarak kabul edebiliriz. Mesela bir işi herhangi bir karşılık beklemeden sırf zevk için yapmak amatörlük; işin gereklerine uygun bir şekilde çalışarak hayatını o işten kazanmaya da profesyonellik denilmektedir. Örneğin, ne kadar profesyonel bir iş yapılmış denildiğinde o işi yapanın ne kadar maharetli olduğunu anlatmak isteriz.*"⁶¹ Bu bakımdan meslek ahlakı, o mesleği daha iyi yapabilmek, gereklerini daha iyi yerine getirebilmek için uyulması zorunlu olan kuralları kapsadığı⁶² gibi mesleki davranışla ilgili neyin doğru, neyin yanlış, neyin haklı, neyin haksız olduğu hakkında inançlara dayalı ilkeler ve kurallar topluluğu⁶³ olarak da tanımlayabiliriz. Bu ilkeler ve kurallar hemen hemen her meslek grubu tarafından kabul edilmektedir.

Meslekleri daha iyi bir şekilde yapabilmek için her zaman meslek ahlakını göz önünde bulundurmak gerekir. Çünkü bu ilkeler, her şeyden önce bir mesleğin uygulama standartlarını ortaya koyar. Bunlar yazılı olabileceği gibi yazısız meslek ilkeleri de vardır. Mesela, herhangi bir mesleğe ilişkin uygulama, tarif edilerek de gösterilir ki, bu yazısız meslek ilkesidir. Tıpta doktorluk mesleğine başlamanın şartı olarak kabul edilen

⁵⁹ Emile Durkheim, **Meslek Ahlakı**, Çev: Mehmet Karasan, MEB Basımevi, İstanbul, 1986, s.11-13.

⁶⁰ Bilal Yıldırım, "*Eğitim Örgütlerinde Kültürel Liderlikle Meslek Ahlakı İlişkisi*", **Sosyal Bilimler Dergisi**, **8(13)**, 2005, s. 231-232.

⁶¹ Mahmut Arslan, **İş ve Meslek Ahlakı Dünya ve Türkiye Örnekleri**, Ankara, 2012, s.105.

⁶² Yekta Güngör Özden, **Meslek Ahlakı**, www. ankarabarosu.org.tr., 18.07.2016.

⁶³ Burcu İşgüden, Adem Çabuk, "*Meslek Etiği ve Meslek Etiğinin Meslek Yaşamı Üzerindeki Etkileri*", **Bahkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.16, 2006, s.60-84.

Hipokrat yemini ise bir tür yazılı meslek ilkesidir, Çünkü bunların yazılı olmaları, nesilden nesile aktarımı kolaylaştırmaktadır.

Bu bakımdan iş ve meslek ahlakının oluşturmuş olduğu prensipler genel olarak evrensel bir nitelik taşımaktadır. Dünyanın neresinde olursa olsun her meslek sahibi kendi çalışma ortamında neyin doğru neyin yanlış olduğunu vicdanına sorarak da bulabilir. Vicdan muhasebesi yaptıktan sonra rahat olabiliyor ve mutlu olabiliyorsa meslek ahlâkına da uyuyor demektir. Mesela iş ahlakında dünyanın imrendiği ve ileri düzeyde olan Japonlar ticareti, bir felsefe ve sanat haline dönüştürerek iş hayatında dürüstlük, tutumluluk ve çalışkanlık gibi prensipleri yaşanır hale getirmişlerdir. Buna "*Şoonindoo*" yani "*Ticaret Sanatı*" olarak adlandırmışlardır. Buna göre tüm insanlar ve tüm meslek dalları eşittir. Ticaretten elde edilen kazanç topluma ait bir kazançtır. Onun için toplumsal çıkarlar daima kişisel çıkarların üstünde tutulmuştur. Toplumun ekonomik alandaki öncüleri de kişisel ve toplumsal mutluluğu dengeleyecek olanlardır. Bunu sağlamanın ön koşulu vicdan mekanizmasının işletilmesidir. İş muhakemeye, ticareti geliştiren unsur olarak bakılmaktadır. Dürüstlük ve ağızdan çıkan söz yemin olarak kabul edilmektedir. Konfüçyüs: "*Her şey dürüstlük, samimiyetle başlar ve onunla biter.*"⁶⁴ diyerek Japonların iş ahlaklarının ve buna bağlı oluşan ileri seviyedeki teknolojilerinin en temel noktasına işaret etmektedir. Bundan hareketle, ülkemizin sahip olduğu teknoloji düşünüldüğünde bizdeki ticarî ahlakın günümüzde nasıl olduğu ve gelecekte de nasıl olması gerektiği hakkında fikir vermektedir.

Yine Almanya' da Almanya'nın Stuttgart'a bağlı Bad Buchau eyaletindeki Mika fabrikasında işçi olarak çalışan emekli bir Türk işçisi⁶⁵ bize şu hatırasını anlattı. Birlikte aynı serviste çalıştığı Alman asıllı şefi Hans Buccer ile aralarında geçen bir anısını şöyle anlattı.

H. Yaşar Kan:

– "*Şefim çok hızlı ve hiç mola vermiyor, kendini yıpratıyorsun. Yazık yahu kendine biraz olsun bari acı dedim. O, işini süratle yapmaya devam ediyorken hiç ara vermeden*":

– "*Yaşar! İki Almanya(Doğu Almanya ile Batı Almanya) birleşinceye kadar bu tempom daha da artarak devam edecektir*" dedi.

⁶⁴ Günhan Özhan, **Japon Modernleşmesinde İş ve Ticaret Ahlakı**, Ankara, 2015, s. 70-71.

⁶⁵ Yaşar Kan, Delil oğlu 1942 Pertek ilçesi Pınarlar Nahiyesi doğumlu, okur-yazar Almanya'da emekli işçi. (Yerel kaynak 1), Elazığ Merkez İzzetpaşa Mahallesi, Ertuğrul Sokak, Bilge Apt. Kat: 1, Elazığ

Ruslar İkinci dünya savaşından sonra Almanya'nın doğusunu işgal etmiş ve "Demokratik Doğu Alman Cumhuriyeti" adıyla ülkeyi bölmüş, arasına da Berlin Duvar'ı(Utanç duvarı) örülmüştü. Aynı milletin çocukları bir sabah uyandıklarında, farklı iki ülkenin vatandaşları olduklarına şahit olmuşlardır. Bunu bilen şuurlu Alman vatandaşları, kendi ülkesinin(vatanı), milletinin, bayrağı ve devletinin bölünmesini asla! İstemedikleri için, kendi birliğini sağlamayı kendilerine ülkü edindiler ve iki Almanya'yı birleştirerek bugün birleşmiş tek devlet, millet, vatan, bayrak ve dili konuşan kalkınmış bir ülke durumuna getirdiler. İkinci dünya harbine girdiği ve taş üstünde taş bırakılmayan Almanya, bütün dış güçlere rağmen kalkınmasını, ağır sanayisini geliştirmiş modern bir devlet olmuştur.

Dünyadaki bütün dinler ahlak temeli üzerine kurulmuş olmanın yanında dinlerin amaçları da ahlaklı bireyler yetiştirmek ve bu bireylerden oluşan ahlaklı bir toplum inşa etmek olmuştur. *"Yahudiliğin kutsal kitabı Tevrat' taki ikinci bölümün son altısı tamamıyla ahlakî emirlerden oluşmaktadır. Aynı şekilde Hristiyanlık' ta da iş ve ticaret ahlâkı İncil' e konu olmuş ve ticareti insanların birbirlerinin eksikliklerini ortadan kaldırma açısından yaklaşmıştır."*⁶⁶ İnsan hayatının bir parçası olan çalışma hayatıyla ilgili birçok erdemli davranışların, Yahudilik ve Hristiyanlık gibi dinlerde de yer aldığı görülmektedir.

İslam Dini de, ahlâka büyük önem vermiş ve onu dinin referansı olarak kabul etmiştir. İster ferdî isterse toplumsal seviyede olsun, ahlak konusu İslam Dini' nin ana temasıdır. Hz. Peygamber, *"Ben, güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim"*⁶⁷ sözü ile İslâm'da ahlâka verilen önemi göstermiştir. Meslek ahlâkı hakkında, Kur' an' da ve Hz. Peygamber'in hadis-i şeriflerinde iş hayatının nasıl olması gerektiği, üreticinin, tüketicinin, devletin bu konudaki hak ve sorumluluklarının neler olduğunu açıkça belirten örneklerle rastlamak mümkündür. Özellikle çalışma hayatında dürüstlüğü ve güvenilirliğin en önemli prensip olması gerektiğini ve bu konuda kendisinin de en güzel örnek olduğunu gösteren Hz. Peygamber bir hadis-i şerifinde: *" Doğru sözlü, dürüst ve güvenilir tâcir, peygamberler, siddîklar ve şehitlerle beraberdir."*⁶⁸ buyurarak sözünde ve işinde doğru tüccarın bu müjdeye nail olabilmesinin pek de kolay olmadığını düşündürmektedir. Bunun gibi daha pek çok ayetlerde ve hadis-i şeriflerde işçi- işveren

⁶⁶ Şevki Özgener, **İş Ahlakının Temelleri**, Ankara,2014, s.56-57.

⁶⁷ İmam Malik, **Muvatta**, Husnü'l- huluk, 1; Ahmed b. Hanbel, II, 381; ayrıca bkz. Kalem Sûresi, 68/4.

⁶⁸ Tirmizî, Büyû, 4; İbn Mâce, Ticârât, 1; Dârimî, Büyû, 8.

hakları, helal-haram titizliği, ölçü ve tartıda adil olma, müşteriye aldatmama, el emeği ve girişimcilik⁶⁹ gibi konularda insanlığa yol göstermektedir.

2.2. Din Eğitimi ve Tarihi Gelişimi

Bireylerin tarihle gelecek arasında bağ kurmalarını, yaşadıkları toplumun gelenek ve göreneklerini öğrenmelerini, bunun yanında yeni anlayışlar kazanıp; kültürün zenginleşmesini sağlamak ve buldukları medeniyeti ileri seviyeye çıkarabilmek için, onlara elverişli bir çevre oluşturmak, eğitimin en önemli görev ve sorumlulukları arasındadır. Kültür ile eğitim arasında kopmaz bir bağ vardır. Özentî ve taklitten öteye gitmeyen, kendi kültürel ortamına yabancı, toplumsal değerlerini geliştirmeyen, yetişmekte olan neslin enerjisinden beslenemeyen, bir eğitim sisteminde bireylere yön vermenin zorluğu ortadadır.

Bugün toplumda var olan bazı sosyal meselelerimiz, manevî değerlerin kaynağı dinin, toplum hayatına yeterince hakîm olamamasından kaynaklanmaktadır. İnsanları bir arada tutan kaynaştıran şey, bazı manevî normlara, yani ahlâk standartlarına ortak olarak inanmalarıdır. Bu manevî inanç olmadan ve bu inancın eğitimi doğru bir şekilde verilmeden toplum hayatı olamaz.⁷⁰ Bu durumda toplumun ilerlemesi, huzur ve refahının kalıcı olabilmesi için din eğitiminin gençlere kişisel gelişimlerine uygun ve doğru bir şekilde verilmesi gerekir. Bu eğitimin verilmesi yeni neslin kendi tarihiyle bağlarını güçlendirirken, bilim ve teknolojinin ortaya çıkardığı yeni sorunlara karşı bilinçli ve sağlam durmasına yardımcı olur. İşte bu nedenlerle devletin tüm eğitim kurumlarında, bireylere, din eğitiminin sistemli bir şekilde vermesi millî bir görevdir.

Öğrencinin karakterinin oluşması, vicdanının gelişmesi, bireyselliğini fark etmesi ve toplumun bir ferdi olarak yaşayabilme becerisini kazanabilmesinde okulda verilen her dersin belli oranda katkısının olması beklenir. Ancak özellikle inançlı bir insan için ahlakî yaşamını en çok etkileyen unsur dindir. Dinin kendi özelliğinden kaynaklanan yapısı gereği din eğitimi yapılırken ahlak eğitiminin dışarıda bırakılması da imkânsız gibidir. Çünkü dinin üç temel sacayağından biri olan ahlak, zaten iman ve ibadetin hedefidir. Başka bir deyişle bireyin sahip olduğu inançların ve uygulamaya çalıştığı ibadetlerin inanç sahibini ahlaklı kılması beklenir.⁷¹

⁶⁹ Zekeriya Güler, **40 Hadiste İş ve Ticaret Ahlakı**, İGİAD Yayınları, İstanbul, 2012, s.47.

⁷⁰ Erol Güngör, **Türk Kültürü ve Milliyetçilik**, İstanbul, 2012, s.177.

⁷¹ Safiye Kesgin, "*Cumhuriyet Dönemi Örgün Eğitim Kurumlarında Ahlak Eğitimi*", **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C.52,S.1, 2011, s. 209-238.

Din eğitimi, dinin varlığından itibaren sürdürülen bir faaliyettir. "İslam dünyasında örgün eğitim kurumlarında yerine getirilmesi, ilk dönemlerden itibaren küttab ve mescitlerde, birkaç asırlık dönemden sonra da medreselerde gerçekleşmiştir. Tanzimat yıllarından itibaren Osmanlı Devleti'nde başlayan yenilik hareketleri içerisinde din eğitimi de yerini almıştır. Bu yıllar her alanda olduğu gibi genel eğitim ve din eğitimi tarihimiz açısından bir dönüm noktası olmuştur. Bu dönemdeki din eğitiminin temel amacı, hem dünya hem de ahiret mutluluğu için cehaletin giderilmesi gerektiği düşüncesinden hareketle, özellikle çocuk ve gençlere ait diğer faydalı bilgilerle birlikte, dinlerine ait bilgi ve davranışların kazandırılması genel bir ilke olarak benimsenmiştir."⁷² Sonraki yıllarda ise bu anlayışa uygun olarak oluşturulan ders programları aynı zamanda din eğitiminin uygulanmasında da geçerli olmuştur.

Din dersleri, Tanzimat öncesinde olduğu gibi Tanzimat ve sonrasında da ilköğretim kurumları olarak kabul edilen sıbyan mektebi programlarında ağırlıklı olarak yer almıştır. Orta dereceli eğitim kurumları olarak kurulan idadî ve sultanîlerde ise Tanzimat yıllarında din derslerine ilk kez yer verilmemiştir. Çünkü bu okulların kuruluş amaçlarından biri de, farklı din ve millete sahip olan insanların Osmanlı vatandaşı olma fikri etrafında bir araya getirerek, devletin bölünmesine engel olunacaktı. Bu düşünce ile mekteplerin ders programında, talebeler arasında dinî bir ayrıma sebep olmaması için din derslerine yer verilmemiştir. Ancak daha sonraki yıllarda din dersleri dönemin şartlarına uygun olarak hazırlanmaya ve okutulmaya çalışılmıştır.⁷³

Cumhuriyet dönemine gelindiğinde ise okullardaki din derslerinin aşamalı olarak kaldırıldığı görülmektedir. Önce 1924 yılında lise programlarında din derslerine yer verilmemiştir. Ortaokullar için 1924 yılında hazırlanan programda, toplam üç yıllık öğretim süresinin ilk iki yılında haftada birer saat süreyle din dersine yer verilmiştir. Daha sonra 1927 yılında yapılan ek bir düzenleme ile din dersi yeniden ele alınmış ve bunun sonucunda din dersi hem ders programlarından kaldırılmış hem de seçmeli ders olmuştur. Ayrıca bu dersin pazartesi günleri serbest zamanda verilmesi kararlaştırılmıştır. 1930 ve sonrasında ise seçmeli olan din dersinin kaldırıldığı görülmektedir. Bu tarihten sonra, 1948 yılından itibaren din dersleri ders programı içinde yer almıştır.⁷⁴

⁷² Zeki Salih Zengin, "Osmanlıdan Cumhuriyete Mekteplerde Din Dersleri ve Programlardaki Gelişmeler", **Türkiye' de Okullarda Din Eğitimi**, İstanbul, 2011, s. 153.

⁷³ Zengin, a.g.m., s.160-161.

⁷⁴ Zengin, a.g.m., s.163

Çok partili hayata geçme çabalarının yaşandığı 1949’lu yıllarda tek parti iktidarı tarafından ilkököl 4 ve 5. sınıflarda okutulacak olan din dersi tekrar seçmeli hale getirilmiştir. 1961 Anayasasında da “*Din Eğitim ve öğrenimi, ancak kişilerin kendi isteği ve küçüklerin de kanunî temsilcilerinin isteğine bağlıdır.*”⁷⁵ hükmü yer almış ve bu uygulama 1982 yılına kadar devam etmiştir. Özellikle 1975’li yıllardan itibaren başlayan ve artarak devam eden terör olayları ülkeyi karışıklığa sürüklemiştir. Bu yüzden eğitim sisteminin yeniden tesisi için çalışmalar başlatılmıştır. “*Eğitim sistemi Atatürkçü bir görüşle ve bir bütünlük içinde ele alınarak, sorunlara bilimsel bir yaklaşımla, günün koşullarına uygun ve etkili çözümler getirmek amacıyla yasa tasarıları hazırlanmış, tüzük ve yönetmelikler geliştirilmiş ve icraya yönelik ilkeler tespit edilerek uygulamaya geçilmiştir.*”⁷⁶ Bu bağlamda üzerinde önemle durulan konulardan biri, ilköğretim ve liselerde okutulan din dersleridir. Yapılan değerlendirmeler neticesinde 1982 Anayasasının 24. maddesi ile “*din ve ahlâk öğretimi*” ilköğretim ve liselerde “*zorunlu*” ders haline getirilmiştir. Bu uygulama 1982-83 öğretim yılından itibaren başlatılmış ve günümüzde de bu şekilde devam etmektedir.⁷⁷

2.2.1. Meslekî Eğitimde Dinî Eğitim

Meslekî Eğitim bireyi işe hazırlama ve işi bir amaç olarak kullanarak bireyin yeteneklerini çok yönlü geliştirme süreci olarak tanımlanabilir. Bir ülke için yetişmiş iş gücü ekonomik alanda başarının temelidir.⁷⁸ Yeterli düzeyde bilgi birikimine, emeğe ve tecrübeye sahip insan, günümüzde sermayeden daha değerli hale gelmiştir. Onun için teknoloji ve sanayi politikaları ile eğitim politikaları birbirini tamamlayıcı olmalıdır. Bu yüzden, bir taraftan çalışma ortamlarında iş gücünün verimliliğini arttırmak, diğer taraftan da küçük yaşlarda bir meslek edinmelerini sağlamak amacıyla çıraklık eğitim kurumları oluşturulmuştur.

İş dünyasının ihtiyaç duyduğu nitelikli insan gücünün ekonomiye kazandırılması ve iş gücünün daha verimli hale getirilmesi bireylerin eğitim sürecinden geçirilmelerini zorunlu hale getirmiştir. Meslekî eğitimi alan kişilerin, meslekî yetenek kazanmalarının

⁷⁵Tuncer Özyavuz, **Osmanlı-Türk Anayasaları**, İstanbul, 1997, s.176.

⁷⁶Milli Güvenlik Konsey Genel Sekreterliği, “**12 Eylül Öncesi ve Sonrası**”, Ankara, 1981, s.247.

⁷⁷ Mehmet Günaydın, “*Din Kültürü ve Ahlâk Öğretiminin İlköğretim ve Liselerde Zorunlu Ders Olmasına Prof. Dr. Hüsey’in ATAY’IN Katkıları*”, **Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi**, **IX**, **S. I**, 2009.

⁷⁸ Sinan Yörük, “*Bilgi Toplumu ve Türkiye’de Meslekî Eğitim*”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, **C.12**, **S. 2**, Elazığ,2002, s. 299-312.

yanında disiplin, sorumluluk ve meslek ahlakı kazanmaları için din eğitimini de almaları gerekmektedir. Nitekim tarihimizde Ahilik Teşkilatında, teknik eğitimin yanında ahlakî kazanımlara da önem verilmiş, teknik bilgisi yeterli olsa da ahlâken olgunlaşmamış talebelere ustalık belgesi veya dükkân açma izni verilmemiştir. Bu sayede esnaflar arasında disiplin ve düzen sağlanarak kaliteli ve vasıflı iş gücü oluşturulmuştur. Bir devletin ekonomi alanındaki etkinliğini belirleyen de bu niteliklere sahip insan gücüdür. Örneğin, günümüzde marka diye nitelendirdiğimiz marketlerin olduğu bir semtte bu marketlerin insanlara sundukları tek şey sattıkları üründür. Oysa ki, yaşadığımız çevredeki insanları bir arada ve ayakta tutan, manevi değerlerin yeni nesillere aktarılmasını sağlayan, o semtteki millî ve dinî değerlere sahip esnafların varlığıyla mümkündür. Günümüzde bireylerin satın aldıkları ürünler üzerindeki hakları yasalarla teminat altına alınıyor olsa da iş ve ticaret alanında oluşan manevî boşluk doldurulmayı beklemektedir. Bireyler işlerini yapmalarının yanında işini sevmeli ve benimsemeli çalışmanın kutsallığının farkında olmalıdır. Bu düşüncede olan bireyler hangi alanda çalışırsa çalışsın önce kendi çalıştığı kuruma sonra da yaşadığı topluma kaliteli bir hizmet sunmuş olacaktır.

2.3. Meslekî Eğitim Merkezlerinde Okutulan Din Kültürü ve Meslek Ahlakı Dersi Müfredat Programı

Din öğretiminden amaç : *“Yetişmekte olan nesile din hakkında doğru bilgi vermek ve gençleri doğru bilinçlendirmektir.”*⁷⁹ Din öğretimi, bir bilgi verme aracı olmakla birlikte, insanın bilgiyi edinme yollarını ve aklını kullanma yeteneğini geliştiren bir süreç olmalıdır. Kendilerine sunulan konular hakkında fikir yürütebilmeleri için öğrencilerin bakış açılarının geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Eğitim-öğretim faaliyetine katılan öğrenciler, kendilerine bilginin nasıl ve hangi amaçla verildiğini, bu bilgiyi nasıl kullanabileceğini eleştirecek bir biçimde yetiştirilmelidir. Gençlerin, özellikle dinî konulardaki tercihlerini ve düşüncelerini herhangi bir etki altında kalmadan özgür olarak yapabilmeleri din öğretiminin esas amacıdır. Din öğretimi bu amaçlar doğrultusunda, öğrencinin akıl ve irade gücünü kullanarak varlıklar içindeki konumunu belirlemesine katkıda bulunur. Öğretmen bu konuda öğrenciye nasıl yardımcı olmalıdır? Dinî sûre ve duaları, konuları ezberleterek mi? Araştırma yaptırarak mı? Soru sorarak mı? İşte bunlar, “Nasıl bir din öğretimi?” sorusu konusunda öğretme-

⁷⁹ Din Kültürü ve Meslek Ahlakı Öğretim Programı, www.hbogm.meb.gov.tr/ciraklikegitimi, 09.10.2015.

öğrenme sürecindeki yaklaşımımızı belirlemektedir. Din öğretimi ile ilgili yaklaşımımız genel olarak “*öğrencinin akıl yürütme gücünün gelişmesini sağlayacak şartları oluşturmak ve öğrenciye, hayatta karşılaşacağı problemleri çözmesine yardımcı olmak, dinî konularda kendisini yetersiz hissettiğinde öğrenciye alternatifler sunmak*” şeklinde formüle edilebilir.⁸⁰

Din Kültürü ve Meslek Ahlakı dersi, Millî Eğitimin amaçlarının gerçekleşmesi ve toplumumuzun dinî açıdan sağlıklı bir biçimde bilgilendirilmesi, bu anlamda Mesleki Eğitim Merkezlerinde eğitim gören öğrencilerde meslek ahlakının oluşması ve dinî bilgileri doğru kaynaklardan edinmelerinin sağlanması açısından büyük önem taşımaktadır.

Din Kültürü ve Meslek Ahlakı Dersi Öğretim Programı’nda yapılandırmacı yaklaşım esas alınmakla birlikte, aktif öğrenme yöntemi ve çoklu zekâ kuramından da yararlanılmıştır. Yapılandırmacı yaklaşıma göre öğrenme sürecinde ön bilgileri harekete geçirme, gelişim düzeyini dikkate alma, etkili iletişim kurma, anlam kurma, uygulama ve değerlendirme önemli kavramlardır. Öğrenci merkezli öğrenmeyi temel alan yapılandırmacı yaklaşım, öğrenme sürecinde öğrenci katılımına ve öğretmen rehberliğine ağırlık vermektedir. Bu programla öğrencilerin, konuların öğretimi sürecinde aktif katılımcı olmaları esas alınmaktadır. Programda, öğrencilerin araştırma yapabilecekleri, keşfedebilecekleri, problem çözebilecekleri, çözüm ve yaklaşımlarını paylaşıp tartışabilecekleri ortamların sağlanmasının önemi vurgulanmıştır.⁸¹

Aday çıraklık dönemi müfredat programları dört yarıyıl şeklinde düzenlenmiştir. Bu dönemde öğrenciler haftada 10 saat teorik eğitim görmektedirler. Teorik eğitim, genel bilgi ve meslek dersleri arasında eşit olarak paylaştırılmıştır.

Çıraklık döneminde öğrenciler 768 ilâ 1280 saat arasında teorik eğitim görmektedirler. Bu sürelerin yüzde 20 ilâ 33’ü genel bilgi derslerine ayrılmaktadır.

Öğrencilerin aldığı genel bilgi dersleri her meslek için aynı olup, mesleğin türüne ve çıraklık süresine göre değişmemektedir.⁸²

Aşağıdaki tablonun incelenmesinden anlaşılacağı gibi, aday çıraklık döneminde Türkçe, çıraklık döneminde ise Türkçe ve Matematik derslerine ağırlık verilmektedir.

⁸⁰ Din Kültürü ve Meslek Ahlakı Öğretim Programı, www.hbogm.meb.gov.tr/ciraklikegitimi, 09.10.2015.

⁸¹ Din Kültürü ve Meslek Ahlakı Öğretim Programı, www.hbogm.meb.gov.tr/ciraklikegitimi, 09.10.2015.

⁸² Ayrıntılı bilgi için bkz., www.tesk.gov.tr, 01.01.2015.

Tablo 3. Aday Çıracılık ve Çıracılık Döneminde Okutulan Genel Bilgi Dersleri

Dersler	Aday Çıracılık		Çıracılık				Toplam (Saat)
	1.yıl	2.yıl	1.yıl	2.yıl	3.yıl	4.yıl	
Türkçe	64	64	64	32			224
Matematik	64						64
Meslek Matematiği			64	32			96
Din Kül. ve Meslek Ahl.	32				32		64
Sosyal Bilgiler		32			32		64
Fen Bilgisi		64					64
Toplam	160	160	128	64	64	0	576

Tabloda görüleceği üzere, Din Kültürü ve Meslek Ahlakı Dersi' nin her yıl düzenli olarak değil sadece aday çıracılığın 1. yılında ve çıracılığın ise 3. yılında 32 saat olarak verilmektedir. Bu durum Din Kültürü ve Meslek Ahlakı dersinden hedeflenen sonuçların alınmamasına neden olmaktadır. Çünkü din ve ahlak eğitimi sürekli ve düzenli bir biçimde verildiği takdirde, derste verilen teorik bilginin zamanla iş hayatında pratiğe dönüşme imkanı sağlanacaktır.

Tablo 4. Din Kültürü ve Meslek Ahlakı Dersi Öğrenme Alanları ve Üniteler

ÖĞRENME ALANI	ÜNİTELER	
	4. ve 5. Dönem	6. Dönem
İnanç	İnsan ve Din	İnsan ve Kaderi Dünya Hayatı ve Ahiret
İbadet	İbadet ve Temizlik	İslam'da İbadetler
Hz. Muhammed	Kur'an'a Göre Hz. Muhammed	Hz. Muhammed'in Örnekliliği
Ahlak ve Değerler	İş ve Meslek Ahlakı	Değerler ve Aile
Din ve Laiklik	Laiklik ve Din	Atatürk ve Din
Din, Kültür ve Medeniyet	Yaşayan Dinler	İslam ve Estetik

Yukarıdaki tabloda, öğrenme alanı ve ünite konu seçiminde bazı başlıkların öğrencilerin buldukları eğitim dönemine uygun olduğu bazılarının ise daha önceki eğitim dönemlerinde alınan konuların tekrarı olduğu anlaşılmaktadır. Bununla ilgili

olarak Elazığ Mesleki Eğitim Merkezi' nde görev yapan Din dersi öğretmenleriyle yapılan görüşmede, öğretmenler müfredattaki konuların öğrencilerin seviyelerine uygun olmadığını, yetersiz kaldığını ve öğrencilere daha etkin konuların verilebileceğini ifade ettiler. Ayrıca öğretmenler, ünitelerde daha çok iş ahlakı ve genel ahlak konularına ve bunlarla ilgili öğrencilere rol-model oluşturacak örneklerle yer verilmesinin daha faydalı olacağını belirttiler.

Ahlak ve değerler öğrenme alanında, din-değer ilişkisini, kişisel ve toplumsal gelişim için değerlerin önemini, iş hayatında ahlaki değerleri esas almayı, öğretmek amaçlanmaktadır. Öğrenciler, bu öğrenme alanında 4. ve 5. dönemde çalışma ve meslek ahlakı ilkelerini, Türk geleneğinde iş ve ticaret ahlakını, çırak, kalfa, usta ve işveren ilişkilerini, İslam dininde çalışmaya verilen önemi, Atatürk'ün çalışma ile ilgili görüşlerini; 6. dönemde, değer ne olduğunu ve dinin, değerlerin oluşumundaki etkisini, kişilik ve toplumsal gelişimde değerlerin etkisini, dinlerin aileye verdiği önemi, Hz. Peygamberin ailenin korunmasına ait öğütlerini öğreneceklerdir.⁸³

⁸³ Din Kültürü ve Meslek Ahlakı Öğretim Programı, Millî Eğitim Bakanlığı Çıraklık ve Yaygın Eğitim Müdürlüğü, Ankara 2005, s.11.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR VE YORUM

Araştırmadan elde edilen verilerin değerlendirilip yorumlanmasında öncelikli olarak anketin uygulandığı örneklem grubuna dair bilgiler ile ilgili; yaş, cinsiyet, ailenin eğitim ve ekonomik düzeyleri değişkenleriyle ilgili frekanslar ve buna bağlı yüzde değerlerine yer verilmiştir. Araştırmada bu değişkenlere ilişkin bulgular aşağıda sunulmuştur.

3.1. Çalışanların Demografik Özellikleri

Araştırmada örneklem olarak ele alınan çalışanların kişisel bilgileri ile ilgili frekans ve yüzdeleri verilmiştir.

3.1.1. Çalışanların Yaş Durumu

Örneklem olarak ele alınan çalışanların yaş durumlarına ilişkin veriler Tablo 5’de sunulmuştur.

Tablo 5. Araştırmaya Katılan Çalışanların Yaş Dağılımı

Yaş	N	%
15-18 yaş	80	37,2
19-25 yaş	84	39,1
26-35 yaş	32	14,9
35 yaş ve üstü	19	8,8
Toplam	215	100,0

Tabloda 5’de görüldüğü gibi çalışanların %37,2 ‘isi 15-18 yaş aralığında; % 39.1’ i 19-25 yaş aralığında; %14,9’ u 26-35 yaş aralığında ve %8,8’ i 35 yaş ve üzeri yaş aralığında bulunmaktadır. Sonuçlara göre çalışanların büyük bir çoğunluğunun 15-25 yaş aralığında olması, Elazığ ilinde iş gücüne sahip genç bir nüfusun olduğu hakkında fikir vermektedir.

3.1.2. Çalışanların Cinsiyet Durumu

Örnekleme olarak ele alınan çalışanların cinsiyet durumuna göre dağılımları Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Araştırmaya Katılan Çalışanların Cinsiyeti

Cinsiyet	N	%
Erkek	108	50,2
Kadın	107	49,8
Toplam	215	100,0

Çalışanların cinsiyete göre dağılımlarına bakıldığında çalışanların %50,2’ si erkek, %49,8’ u bayandır. Cinsiyet açısından oranların yakın olması, bayanların iş hayatına katılımlarının arttığını göstermektedir.

3.1.3. Çalışanların Ekonomik Durumu

Örnekleme olarak ele alınan çalışanların ekonomik durumlarına ilişkin veriler Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Araştırmaya Katılan Çalışanların Ekonomik Durumları

Ailenin ekonomik durumu	N	%
Asgari Ücretli	104	48,4
Asgari Ücret altında	41	19,1
Asgari ücret üstünde	70	32,6
Toplam	215	100,0

Çalışanların ekonomik durumlarına göre dağılımlarına bakıldığında çalışanların %48,4’ü asgari ücretli, %19,1’ i asgari ücret altı, %32,6’ si asgari ücret üstünde bir ekonomik yapıya sahiptirler. Tablodan anlaşılacağı üzere, çalışanların ailelerinin büyük bir kısmının en az asgari ücret sahibi oldukları görülmektedir.

3.1.4. Çalışanların Babalarının Eğitim Durumu

Örnekleme olarak ele alınan çalışanların babalarının eğitim durumlarına ilişkin veriler Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. Çalışanların Babalarının Eğitim Durumu

Babanın eğitim durumu	N	%
Okur yazar değil	20	9,3
Okur yazar	8	3,7
İlkokul	83	38,6
Ortaokul	62	28,8
Lise	40	18,6
Üniversite	2	0,2
Toplam	215	100,0

Çalışanların babalarının eğitimi durumu incelendiğinde Okur-yazar olmayan %9,3; Okur-yazar olan %3,7; İlkokul mezunu %38,6; Ortaokul mezunu %28,8; Lise mezunu %18,6; Üniversite mezunu %0,2 olarak görüldü. Eğitim düzeyi açısından ilkokul-ortaokul düzeyinde birikim görülmüştür.

3.1.5. Çalışanların Annelerinin Eğitim Durumu

Örnekleme olarak ele alınan çalışanların annelerinin eğitim durumlarına ilişkin veriler Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9. Çalışanların Annelerinin Eğitim Durumu

Annenin eğitim durumu	N	%
Okur yazar değil	69	32,1
Okur yazar	12	5,6
İlkokul	75	34,9
Ortaokul	46	21,4
Lise	11	5,1
Üniversite	2	0,2
Toplam	215	100,0

Çalışanların babaların eğitimi durumu incelendiğinde Okur-yazar olmayan %32,1; Okur-yazar olan %5,6; İlkokul mezunu %34,9; Ortaokul mezunu %21,4; Lise mezunu %5,1; Üniversite mezunu %0,2 olarak görüldü. Eğitim düzeyi, okur-yazar değil

ve ilkököl mezunu düzeyinde birikim görülmüştür. Annenin, ailedeki ve çocuk eğitimindeki rolü göz önüne alındığında, kadınların eğitim-öğretim faaliyetlerine katılmalarının istenilen düzeyde olmadığını göstermektedir.

3.2. Çalışanların İnanış Tutumları

Çalışanların inanış tutumlarına ilişkin bulgulara Tablo 10'da yer verilmiştir.

Tablo 10. Çalışanların İnanış Tutumları

İnanışlar tutum ölçeği		Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1-Müşterinin güvenini kullanıp yalan söylediğimde Allah'ın gördüğü düşüncesi aklıma gelmez.	N	117	36	12	13	37
	%	54,4	16,7	5,6	6	17,2
2-"Ey iman edeler! Mallarınızı aranızda batıl yollarla yemeyiniz" Ancak, karşılıklı rızaya dayalı ticaret bu dışındadır." Kur'an'da ticaret ile ilgili bu ayet iş hayatında benim için bir ölçüdür.	N	7	4	26	76	102
	%	3,3	1,9	12,1	35,3	47,4
3-"Dürüst, sözüne ve işine güvenle tüccar (işveren veya işçi), nebiler, siddîklar ve şehitlerle beraberdir." Peygamberimizin bu sözü ticaret yaparken benim düşünceme uygundur.	N	5	5	16	62	127
	%	2,3	2,3	7,4	28,8	59,1

Tablo 10'da görüldüğü üzere;

1-Müşterini güvenini kullanıp yalan söylediğimde Allah'ın gördüğü düşüncesi aklıma gelmez. Maddesine %54,4' ü Hiç katılmıyorum; %16,7' si "Katılmıyorum"; %5,6' sı "Kararsızım" ; %6' sı "Katılıyorum"; %17,2' si "Tamamen Katılıyorum" seçenekleri işaretlenmiştir. $X= 2,14$, $ss=1,54$ olarak görüldü "Kararsızım" seçeneği belirtildi.

2-*"Ey iman edeler! Mallarınızı aranızda batıl yollarla yemeyiniz" Ancak, karşılıklı rızaya dayalı ticaret bunun dışındadır."* Kur'an'da ticaret ile ilgili bu ayet iş hayatında benim için bir ölçüdür. Maddesine %3,3' ü Hiç katılmıyorum; %1,9' u "Katılmıyorum"; %12,1' i "Kararsızım"; %35,3' ü "Katılıyorum"; %47,4' ü "Tamamen Katılıyorum" seçenekleri işaretlenmiştir. $X= 4.21$, $ss=0,95$ olarak görüldü "Tamamen Katılıyorum" seçeneği belirtildi.

3-*"Dürüst, sözüne ve işine güvenilir tüccar (işveren veya işçi), nebiler, siddikler ve şehitlerle beraberdir."* Peygamberimizi bu sözü ticaret yaparken benim düşünceme uygundur. Maddesine %2,3' ü Hiç katılmıyorum; %2,3' ü "Katılmıyorum"; %7,4' ü "Kararsızım"; %28,8' i "Katılıyorum"; %59,1' i "Tamamen Katılıyorum" seçenekleri işaretlenmiştir. $X= 4.40$, $ss=0,90$ olarak görüldü "Tamamen katılıyorum" seçeneği belirtildi.

İş hayatında en önemli ilkelerin başında dürüst ve güvenilir olmak gelmektedir. Çalışanların işlerini icra ederken ahlakî ve manevî değerleri göz önünde bulundurmaları, işlerinin verimini ve yapacakları ürünün kalitesini arttıracaktır. Bunun sonucunda da ticarî hayata güven duygusu hakim olacak ve bu duygu zamanla ticaret sayesinde insanlar arasında yayılma gösterecektir. Günümüzde bu hususlarda yaşadığımız sıkıntıları, en yalın haliyle satıcı- müşteri ilişkilerinde görmekteyiz.

Elde edilen bulgular doğrultusunda, çalışanların ticarete yansıyan dinî inanışları genel olarak olumlu bir tutum göstermektedir. Bununla birlikte iktisadî faaliyetlerde bulunanların dinî ve ahlakî hassasiyetlerinin olması ilimiz ve ülkemiz açısından sevindiricidir bir durumdur.

Tablo 11. Araştırmaya Katılan Çalışanların İş Ahlakı Tutum Ölçeği Maddelerinin Frekans ve Yüzde Dağılımları

İş ahlakı tutum ölçeği		Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
		n	%	n	%	n
1. Tüketici olarak, araba sigortası ile ilgili bir hak iddia ediyor olsam, zararın derecesine bakmaksızın alabildiğimce çok para almaya bakardım	n	79	77	31	14	14
	%	36,7	35,8	14,4	6,5	6,5
2. Para kazama mücadelesinde iş hayatında her şey mübahtır.	n	71	51	32	33	28
	%	33	23,7	14,9	15,3	13
3. Mesleğini icra eden işçinin tek düşüncesi para kazanmaktır.	n	77	61	25	28	24
	%	35,8	28,4	11,6	13	11,2
4. Ürettiğim malın kalitesinin düşük olması ticaret ahlakına uygundur.	n	81	67	40	13	14
	%	37,7	31,2	18,6	6	6,5
5. Tamire gittiğim veya tamirini yaptığım yerlerde bazen sağlam parçalara bozuk deyip yenisi ile değiştirir	n	109	57	20	18	11
	%	50,7	26,5	9,3	8,4	5,1
6. Çalıştığım dükkânda, her hafta belirli malların fiyatı artırılır, fakat ucuzluk damgası basılır. Bunda hiçbir	n	102	53	31	10	19
	%	47,4	24,7	14,4	4,7	8,8
7. Ticaret sırasında yemin ederek müşterinin ikna olmasını sağlamaya çalışırım.	n	109	52	28	16	10
	%	50,7	24,2	13	7,4	4,7
8. Dükkâna gelen kişilere sattığım parçaları tam fiyatında fazla söylerim.	n	119	50	22	14	10
	%	55,3	23,3	10,2	6,5	4,7
9. Müşterinin güvenini kullanıp, yalan söylediğimde Allah'ın gördüğü düşüncesi aklıma gelmez.	n	139	34	14	13	15
	%	64,7	15,8	6,5	6	7
10. Bir süpermarkette alışveriş yaparken, fiyat kuponlarını ve paketlerin yerlerini değiştirmek gayet	n	130	53	19	5	8
	%	60,5	24,7	8,8	2,3	3,7
11. Ustam işyerinde olmadığı zamanlar işleri yavaşlatırım.	n	138	43	15	10	9
	%	64,2	20	7	4,7	4,2

“Tüketici olarak, araba sigortası ile ilgili bir hak iddia ediyor olsam, zararın derecesine bakmaksızın alabildiğimce çok para almaya bakardım.” ifadesine % 36,7 (79) “Hiç katılmıyorum”; %35,8 (77) “Katılmıyorum” seçeneğini büyük ölçüde kabul

eden çalışanlar görülmüştür.

“*Para kazanma mücadelesinde iş hayatında her şey mübahtır.*” ifadesine %33,0(71) “Hiç katılmıyorum”; %23,7 (51) “Katılmıyorum” seçeneği işaretlenmiştir

“*Mesleğini icra eden işçinin tek ahlaki düşüncesi para kazanmaktır.*” ifadesine %35,8(77) “Hiç katılmıyorum”; %28,4 (61) “Katılmıyorum” seçeneği işaretlenmiştir

Çalışanların, “*Ürettiğim malın kalitesinin düşük olması ticaret ahlakına uygundur.*” ifadesine %37,7(81) “Hiç katılmıyorum”; %31,2 (67) “Katılmıyorum” seçeneği işaretlenmiştir

“*Tamire gittiğim veya tamirini yaptığım yerlerde bazen sağlam parçalara bozuk deyip yenisi ile değiştirir ve bunu ticaret olarak görürüm.*” ifadesine %50,7(109) “Hiç katılmıyorum”; %26,5 (77) “Katılmıyorum” seçeneği işaretlenmiştir

“*Çalıştığım dükkânda, her hafta belirli malların fiyatı artırılır, fakat ucuzluk damgası basılır. Bunda hiçbir yanlışlık olmadığını düşünürüm.*” ifadesine %47,4(102) “Hiç katılmıyorum”; %24,7 (53) “Katılmıyorum” seçeneği işaretlenmiştir

“*Ticaret sırasında yemin ederek müşterinin ikna olmasını sağlamaya çalışırım.*” ifadesine %50,7(106) “Hiç katılmıyorum”; %24,2 (52) “Katılmıyorum” seçeneği işaretlenmiştir

“*Dükkâna gelen kişilere sattığım parçaların gerçek fiyatından fazlasını söylerim.*” ifadesine %55,3(119) “Hiç katılmıyorum”; %23,3 (50) “Katılmıyorum” seçeneği işaretlenmiştir.

“*Müşterinin güvenini kullanıp yalan söylediğimde Allah’ın gördüğü düşüncesi aklıma gelmez.*” ifadesine %64,7(139) “Hiç katılmıyorum”; %15,8 (34) “Katılmıyorum” seçeneği işaretlenmiştir

“*Bir süpermarkette alışveriş yaparken, fiyat kuponlarını ve paketlerin yerlerini değiştirmek gayet uygundur.*” ifadesine %60,5(130) “Hiç katılmıyorum”; %24,7 (53) “Katılmıyorum” seçeneği işaretlenmiştir

“*Ustam işyerinde olmadığı zamanlar işleri yavaşlatırım.*” ifadesine %64,2(138) “Hiç katılmıyorum”; %20,0 (43) “Katılmıyorum” seçeneği işaretlenmiştir

Bu sonuçlara göre çalışanların iş ahlakı tutumlarının olumlu yönde yüksek olduğu görülmektedir. Ölçekteki çalışanların cevaplamış olduğu maddelerin sonuçları genel olarak tutarlılık göstermektedir. Çalışanların çoğunluğu ölçeğin ilk sekiz maddesi olan iş ahlakı algılarına ilişkin sorunlar, çalışanların işyeri ve müşterilerle ilişkisine dair ifadelerinin tümünde iş ahlakı tutumlarının olumlu olduğu görülmektedir. Aynı şekilde

ölçeğin son üç maddesi olan iş ahlakının para kazanma boyutu ile ilgili ifadelerde de çalışanların iş ahlakı tutumlarının yine olumlu olduğu görülmektedir.

3.3. Bazı Bağımsız Değişkenlere Göre Çalışanların İş Ahlakı Düzeyleri

Bu bölümde bazı bağımsız değişkenlere göre önce İş Ahlakı Tutum Ölçeğinden elde edilen çalışanların cinsiyet, yaş, anne ve babanın öğrenim düzeyi ve ailenin ekonomik durumuna göre puanlarının aritmetik ortalamaları (\bar{X}) ve standart sapmalarının (Ss) hesaplandığı tablolar verilmiştir. Bu tablolar üzerinde, değişkenlere göre iş ahlakı puan ortalamalarının farkının önemli olup olmadığına varyans analizi (ikili gruplarda t-testi) uygulanarak, elde edilen sonuçlardan serbestlik derecesi (sd), F değeri ve önemlilik düzeyi (p) gösterilmiştir.

Ayrıca Dini İnanç Düzeyleri ile İş Ahlakı Düzeyleri arasındaki ilişki incelenerek Dini İnanç Ölçeğinin maddelerine göre iş ahlakı puan ortalamaları tablolar halinde gösterilmiştir.

3.3.1. Cinsiyete Göre Çalışanların İş Ahlakı Düzeyleri

Hipotez-1: Cinsiyete göre çalışanların iş ahlakı düzeyleri arasında önemli bir fark yoktur.

Örnekleme olarak alınan çalışanların cinsiyetlerine göre iş ahlakı puanlarına ait istatistiksel sonuçlar Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. Cinsiyete Göre Çalışanların İş Ahlakı Puanlarının İstatistiksel Sonuçları

	Cinsiyet	N	X	Ss	t	sd	p
İş ahlakı	Erkek	107	19,42	5,79	3,92	213	0,00
	Kadın	108	24,15	11,05			

Tablo 12’de, çalışanların cinsiyetine göre iş ahlakı puan ortalamalarına bakıldığında erkeklerin puan ortalaması 19,42; bayanların ise 24,15 olarak bulunmuştur.

Cinsiyet değişkenine göre çalışanların iş ahlakı puan ortalamaları arasında önemli bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla t-testi yapılmıştır.

Erkek çalışanların iş ahlakı puan ortalaması ile bayan çalışanların iş ahlakı tutum puanlarının ortalamaları arasındaki fark ($p < 0,05$) düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bu

farklılığın kadınlar lehine olduğu görülmektedir.

Ülkemizde Özkol ve diğerleri tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada muhasebe meslek elemanlarının cinsiyetlerine göre ahlaki ilkelere duyarlılık düzeyi farklılaşmaktadır.⁸⁴

Özcan⁸⁵, yaptığı çalışmada çırakların iş ahlaki düzeylerinin tespitinde erkek ve bayanların arasında fark olmadığını belirtmiştir.

Elde edilen bu bulguya göre, kadın çalışanların erkek çalışanlara göre iş ahlakına yönelik davranışlarının daha olumlu olduğu söylenebilir. Dolayısıyla bu bulgu ile, “Cinsiyete göre çalışanların iş ahlaki düzeyleri arasında önemli bir fark yoktur.” şeklinde kurulan hipotezin doğrulanmadığı ortaya çıkmıştır.

3.3.2. Yaşa Göre Çalışanların İş Ahlakı Düzeyleri

Hipotez-2:Çalışanların yaş seviyeleri yükseldikçe, iş ahlaki düzeyleri de yükselmektedir.

Örnekleme olarak alınan çalışanların iş ahlakı puanları ile yaş düzeyleri arasındaki istatistiksel sonuçlar Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13. Yaş Grubuna Göre Çalışanların İş Ahlakı Puanlarının İstatistiksel Sonuçları

İş ahlaki	N	X	ss	df	F	p	Farklılık
15-18 yaş	80	18,03	5,07	3/211	6,19	0,00	15-18 ile 26-35
19-25 yaş	84	19,42	6,28				15-18 ile 36 yaş ve üstü
26-35 yaş	32	20,77	7,75				26-35 ile 36 yaş ve üstü
36 yaş ve üstü	19	24,95	11,19				
Toplam	215	21,80	9,13				

Tablo 13’de görüldüğü gibi çalışanların yaşa göre iş ahlakı puan ortalamaları; 15-18 yaş arası çalışanların ortalama puanı 18,03; 19-25 yaş arası ortalama puan 19,42 ve 26-35 yaş arası ortalama puanı 20,77; 36 yaş ve üzeri ortalama puanı 24,95’ dir.

Yaş değişkenine göre çalışanların iş ahlakı puan ortalamaları arasında önemli bir

⁸⁴ Erdal Özkol ve diğerleri, “Meslek Etiği ve Muhasebe Meslek Elemanlarının Etik İlkelere Duyarlılık Düzeyinin Araştırılması”, **Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi**, 15,2005, s.107-124.

⁸⁵ İbrahim Özcan, "Mesleki Eğitim Merkezlerine Devam Eden Çırakların İş Ahlakına Yönelik Tutumları", (On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi), Samsun, 2014, 60.

farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır.

Yaş değişkeni gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark ($p < 0,05$) düzeyinde önemli bulunmuştur. Elde edilen sonuçlar “*Çalışanların yaş seviyeleri yükseldikçe, iş ahlakı düzeyleri de yükselmektedir.*” hipotezini doğrulamaktadır. 36 yaş ve üzeri yaşlarındaki çalışanların iş ahlakı düzeyleri, yaşları 15-18 yaş, 19-26 yaş ve 26-35 yaş düzeyinde çalışanlardan iş ahlakı düzeyleri daha yüksek bulunmuştur.

Farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan LSD testi uygulanmış ve sonucunda; 15 -18 yaş grubundaki çalışanların 26-35 yaş grubu arasında ve 15-18 yaş grubundaki çalışanların 36 ve üzeri yaş grubu arasında, 26-35 yaş grubu çalışanların 36 yaş ve üstü yaş grubu arasında önemli bir farklılık bulunmuştur.

Ayrıca Ay⁸⁶, yapmış olduğu çalışmada kişinin yaşına bağlı olarak ahlâkî anlayışının da olumlu yönde değişim gösterdiğini belirtmiştir.

İnsanlardaki zihinsel gelişimin yaşa bağlı olarak geliştiği teorik olarak bilinmektedir.⁸⁷ Ahlakî ve zihinsel gelişimin birbiriyle olan ilişkisi önünde alındığında, elde edilen sonuçlara göre, çalışanların yaşları yükseldikçe iş ahlakı düzeyleri de yükselmektedir. Dolayısıyla araştırmanın bununla ilgili hipotezi doğrulanmıştır.

3.3.3. Ekonomik Duruma Göre Çalışanların İş Ahlakı Düzeyleri

Hipotez-3:Çalışanların ekonomik durumları yükseldikçe, iş ahlakı düzeyleri de yükselmektedir.

Örneklem olarak alınan çalışanların iş ahlakı puanları ile yaş düzeyleri arasındaki istatistiksel sonuçlar Tablo 14’de verilmiştir.

⁸⁶ CananAy, “*İşletmelerde Etiksel Karar Almada Kültürün Rolü*”, Celal Bayar Üniversitesi İktisadi Bilimler Fakültesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 12/2, 2005, s.34.

⁸⁷ Bekir Onur, *Gelişim Psikolojisi*, Ankara, 1997, s. 42.

Tablo 14. Ekonomik Duruma Göre Çalışanların İş Ahlakı Puanlarının İstatistiksel Sonuçları

İş ahlakı	N	x	ss	df	F	p	LSD
Asgari Ücret altında	41	20,45	8,83	2/212	5,057	0,007	Asgari ücret altı -Asgari ücretli Asgari ücret altı- Asgari ücret üstü
Asgari Ücretli	104	21,14	8,58				
Asgari ücret üstünde	70	25,75	10,06				
Toplam	215	21,80	9,13				

Tablo 14’te görüldüğü üzere çalışanların ekonomik durumuna göre iş ahlakı puan ortalamaları; Asgari ücret altında çalışanların ortalama puanı 20,4; Asgari ücretle çalışanların ortalama puanı 21,14 ve asgari ücret üstünde ekonomik düzeye sahip çalışanların ortalama puanı 25.75’ dir.

Ekonomik durum değişkenine göre çalışanların iş ahlakı puan ortalamaları arasında önemli bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır.

Ekonomik durum değişkeni gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark ($p < 0,05$) düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bu farklılığın asgari ücret altında ekonomik düzeye sahip çalışanların aleyhine olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bu bulgu ile “*Çalışanların ekonomik düzeyleri yükseldikçe, iş ahlakı düzeyleri de yükselmektedir.*” hipotezini doğrulanmaktadır. Asgari ücretli ve asgari ücretin üstünde gelir düzeyine sahip çalışanların asgari ücret altında ekonomik düzeyde olan çalışanlara göre iş ahlakı düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur.

İnsanın hayata karşı ayakta durabilmesinde ve bakış açısının belirlenmesinde elde edilen gelirin miktarı önemlidir. Araştırmada elde edilen sonuçlar gösteriyor ki, ailelerde maddi refah seviyesi arttıkça, o ailede yaşayan bireylerin hayattaki öncelikleri de değişmektedir. Tabi ki, ahlakî ve dinî normların maddi imkanlara bağlı değişiklik göstermesi iş hayatı açısından ne kadar etik olduğu yada olmadığı konusu tartışılır. Ancak günümüzde asgari ücret miktarının tespit edilmeye çalışılması ve karara varılan miktarla ailelerin nasıl ve ne şekilde geçinebildiklerini görmekteyiz.

3.3.4. Babaların Eğitim Seviyesine Göre Çalışanların İş Ahlakı Düzeyleri

Hipotez-4: Babaların eğitim seviyesi yükseldikçe, çalışanların iş ahlakı düzeyleri de yükselmektedir.

Örnekleme olarak alınan çalışanların iş ahlakı puanları ile çalışanların babanın eğitim seviyeleri arasındaki istatistiksel sonuçlar Tablo 15’de verilmiştir.

Tablo 15. Babaların Eğitim Seviyesine Göre Çalışanların İş Ahlakı Düzeyleri

İş ahlakı	N	X	ss	df	F	p
Okur yazar değil	20	18,00	1,41	5/209	0,294	0,916
Okur yazar	8	20,75	5,28			
İlkokul	83	22,07	9,75			
Ortaokul	62	21,00	9,01			
Lise	40	22,22	9,53			
Üniversite	2	23,10	8,03			
Toplam	215	21,80	9,13			

Tablo 15’de görüldüğü gibi babaların eğitim seviyesine göre çalışanların iş ahlakı puan ortalamaları; okur-yazar olmayan babanın ortalama puanı 18,0; okur-yazar olan babaların puan 20,75; İlkokul mezunu babaların ortalama puanı 22,07; Ortaokul mezunu babaların ortalama puanı 21,00; lise mezunu babaların ortalama puanı 22,22 ve üniversite mezunu babaların ortalama puanı 23.01’dir.

Babaların eğitim seviyesi değişkenine göre çalışanların iş ahlakı puan ortalamaları arasında önemli bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır.

Babaların eğitim seviyesi değişkenine göre gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark ($p>0,05$) düzeyinde önemli bulunmuştur. Babaların eğitim durumu değişkenine göre çalışanların arasında önemli farklılık bulunmamıştır. Dolayısıyla araştırmanın bununla ilgili hipotezi red edilmiştir.

3.3.5. Annelerin Eğitim Seviyesine Göre Çalışanların İş Ahlakı Düzeyleri

Hipotez-5: Annelerinin eğitim seviyesi yükseldikçe, çalışanların iş ahlakı düzeyleri de yükselmektedir.

Örnekleme olarak alınan çalışanların iş ahlakı puanları ile çalışanların annelerinin eğitim seviyeleri arasındaki istatistiksel sonuçlar Tablo 16'de verilmiştir.

Tablo 16. Annelerin Eğitim Seviyesine Göre Çalışanların İş Ahlakı Düzeyleri

İş ahlakı	N	X	Ss	df	F	p
Okur yazar değil	69	22,01	7,85	5/209	0,667	0,649
Okur yazar	12	20,33	8,13			
İlkokul	75	20,74	9,00			
Ortaokul	46	22,67	10,23			
Lise	11	25,00	13,40			
Üniversite	2	25,00	11,31			
Toplam	215	21,80	9,13			

Tablo 16'da görüldüğü gibi annelerin eğitim seviyelerine göre çalışanların iş ahlakı puan ortalamaları; okur-yazar olmayan annelerin ortalama puanı 22,01; okur-yazar olan annelerin puanı 20,33; İlkokul mezunu annelerin ortalama puanı 20,74; Ortaokul mezunu annelerin ortalama puanı 22,67; lise mezunu annelerin ortalama puanı 25,00 ve üniversite mezunu annelerin ortalama puanı 25.00'dir.

Annelerin eğitim durumu değişkenine göre çalışanların iş ahlakı puan ortalamaları arasında önemli bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır.

Annelerin eğitim durumu değişkenine göre gruplarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark ($p > 0,05$) düzeyinde önemli bulunmuştur. Annelerin eğitim seviyesi değişkenine göre çalışanların iş ahlakı arasında önemli farklılık bulunmamıştır. Dolayısıyla araştırmanın bununla ilgili hipotezi red edilmiştir.

3.3.6. Dinî İnanç Düzeyine Göre Çalışanların İş Ahlakı Düzeyleri

Hipotez-6: *Çalışanların inanç düzeyleri yükseldikçe, iş ahlakı düzeyleri de yükselmektedir.*

Örnekleme olarak alınan çalışanların dini inanç düzeyine göre iş ahlakı düzeylerinin istatistiksel sonuçları Tablo17’ de verilmiştir.

Tablo 17. Dini İnanç Düzeyine Göre Çalışanların İş Ahlakı Puanlarının İstatistiksel Sonuçları

İnanç düzeyi	N	X	Ss	df	F	p	Farklılık
Düşük	7	20,18	7,39	2/212	8,98	0,00	
Orta	153	25,69	11,93				Düşük – Orta
Yüksek	55	26,57	8,75				Düşük- yüksek
Toplam	215	21,80	9,13				

Tablo 17’de dini inanç düzeyine göre iş ahlakı puan ortalamalarına bakıldığında dini inanç düzeyi düşük olan çalışanların iş ahlakı ortalama puanı 20,18 olarak, orta düzeye olanların iş ahlakı ortalama puan 25,69 ve yüksek olanların iş ahlakı ortalama puanı 26,57 olarak bulunmuştur.

Çalışanların dini inanç düzeylerine göre iş ahlakı düzeyleri arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Çalışanların dini inanç düzeylerine göre iş ahlakı puanlarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark ($p < 0,05$) düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan LSD testi sonucuna göre; dini inanç düzeyleri düşük olanlar ile orta olanlar ve dini inanç düzeyi düşük olanlar ile yüksek olanların iş ahlakı puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bu sonuç, “*Dini inanç düzeyleri yüksek olan çalışanların iş ahlakı düzeylerinin de yüksek*” olduğunu göstermektedir. Hipotezimiz kabul edilmiştir.

Özcan⁸⁸, yapmış olduğu çalışmada çalışanların dinî inanç düzeyleri ile ahlakî düzeyleri arasında olumlu bir ilişkinin olduğunu tespit etmiştir.

Her din kendi bünyesinde insanları güzel ahlâklı olmaya yönlendirir. Güzel

⁸⁸ İbrahim Özcan, "Mesleki Eğitim Merkezlerine Devam Eden Çırakların İş Ahlakına Yönelik Tutumları", (On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi), Samsun, 2014, 67.

ahlâk, bir bakıma inançların dışı vurulmasının sonucudur. Din ve ahlâk arasındaki bu ilişki insan davranışlarını ve toplumsal hayatın kurallarını etkilediği gibi iş hayatı kurallarını da etkilemektedir. Dinî ve ahlâkî değerleri benimseyen, bunları yaşamında uygulayan insanlar kendi yaşamlarına değer verdikleri gibi çalıştıkları ortama da değer verirler. Bu bakımdan iş ahlâkının gelişmesinde ve uygulanmasında dinî-ahlâkî değerlerin etkisi oldukça büyüktür. İnsanlarda ahlâkî bilincin oluşmasında dinin motive edici bir özelliği vardır.

Ayrıca bu hipotezi test etmek amacıyla önce iki değişken arasında korelasyon tekniği uygulanmıştır. Korelasyon analizi, ölçülmüş iki değişken arasındaki ilişkinin veya bağımlılığın şiddetini belirlemeye yönelik bir analiz tekniğidir. Korelasyon analizinde ölçülmeye çalışılan ilişki, değişkenler arasındaki ilişkinin doğrusal olan kısmı ile ilgilidir. Korelasyon analiziyle çalışanların dini inanç düzeyleri ile iş ahlakı düzeyleri arasındaki ilişki belirlenmeye çalışılmıştır.

Bu amaçla yapılan çalışanların dini inanç puanları ile iş ahlakı puanları arasındaki korelasyon analizi sonuçları Tablo 18’ de verilmiştir.

Tablo 18. Dini İnanç Düzeyleri ile İş Ahlakı Düzeyleri Arasındaki İlişkiyi Gösteren Puanların Korelasyon Sonuçları

	Korelasyon	İş ahlakı
İnanç düzeyi	r (Pearson Correlation)	0,189**
	p. (2-tailed)	0,005
	N	215

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo 18’de çalışanların dini inanç puanları ile iş ahlakı puanları arasındaki korelasyon katsayısı $r = 0,18$ olarak bulunmuştur.

Çalışanların dini inanç düzeyleri ile iş ahlakı düzeyleri arasında önemli bir ilişki olduğu görülmüştür. ($p < 0,05$) Bu sonuca göre “*Çalışanların dini inanç düzeyleri ile iş ahlakı düzeyleri arasında olumlu yönde bir ilişki vardır.*” şeklinde kurulan hipotez doğrulanmaktadır. Anket sonucunda elde edilen veriler din ve ahlâk ilişkisinin bir bütün olduğunu ve birbiriyle irtibatlı olduğunu göstermektedir.

SONUÇ

İnsanoğlu, dünyaya geldiği günden itibaren barınmak, beslenmek ve güvenliğini sağlamak için çalışmış, inanma ihtiyaçı ile birlikte ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmıştır. Nitekim insanlara önder olmuş peygamberlerin her birinin bir meslekte rehberlik yaptığına da şahit olmaktadır.

Bütün devlet ve milletler, iş, ticaret, üretim ve kazanç elde etmek için belli çalışmalar içine girmiştir. Dolayısıyla kendilerine has müesseseler oluşturmuş, ilkelerini belirlemişlerdir.

Türkiye Cumhuriyetinin kuruluğu ile birlikte modern çağın gelişmiş teknolojisini kullanarak, her alanda üretim ve kalitenin arttırılması, ehil sanat erbabı kişilerin yetiştirilmesi için kanunlar konulmuş ve bununla ilgili bazı tedbirler alınmıştır.

Bu araştırmamızın sonucunda, Elazığ Meslekî Eğitim Merkezi'nde okutulan Din Kültürü ve Meslek Ahlâkı dersinin müfredat programı ve içeriği incelendiğinde derslerde yer alan konuların ve ders saatlerinin yetersiz olduğu, örnek ahlâkî anekdotların daha çok yer alması gerektiği, özellikle de öğrencilerde meslek ahlakının benimsetilmesine yönelik konulara ağırlık verilmesinin yararlı olacağı görölmektedir. şurası kesin olarak görölmüştür ki, sadece kanunların varlığı ya da her hangi bir meslekte bilgi ve beceri sahibi olmak, o işin iyi yapılacağını, hak-hukukun karşılıklı gözetildiği anlamına gelmemektedir. Bireye eğitimin ve öğretimin en üst seviyeye kadar verilmesi zorunluluk arz ettiği gibi, mutlaka kişiye güzel ahlak, Allah sevgisi ve saygısının insana karşı gösterilen iyi muameleden geçtiğini, ticarî hayat olarak tanımlayacağımız alış-verişte de dürüst ve erdemli davranmanın esas olduğu ifade edilmelidir. Din derslerinin de bu amaca gerçekteşirecek bir şekilde planlanması ve işlenmesi gerekmektedir.

Yapılan anketlerin sonucunda ise, din ve ahlâk ölçülerinin, çalışanların iş hayatına yansıdağı görölmüştür. Eğitim gören ve iş hayatına atılan insanımızın üretimde verimi ve kaliteyi arttırmaları, ülkenin ve milletin yararına olanı yapmaları esastır. Dolayısıyla aileden okula ve devlete kadar olan tüm kurumlarda önce güzel ahlaklı insan hemen arkasından ise işini iyi yapan faydalı insanlar yetiştirmek bu kurumların en birincil hedef olmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akbulut, E. Ebru, "*Etik Davranış Kuralları ve Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları İçin Öneri*", **Sermaye Piyasası Kurulu Yayını**, Ekim, Ankara, 2000, s.6-7.
- Akgündüz, A., "*Gedik*", **DİA**, C.13, İstanbul, 1989, s.405- 406.
- Akkutay, Ülker, **Enderun Mektebi**, Ankara Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara, 1984.
- Aktay, Yasin, –Mehmet Emin Köktaş, **Din Sosyolojisi**, 1998, Ankara.
- Akyüz, Yahya, **Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000- M.S. 2013**, Pegema Akademi, Ankara 2013.
- Algar, H., "*Şed*", **DİA**, C.38, İstanbul, 1989, s.405-406.
- Ali Efendi, Kınalızade, çevr. Ayşe Sıdıka Oktay, **Ahlâk-ı Alâî**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2015.
- Altay, Feyzullah, Üstün Nazlı, "*Meslekî Eğitim Sistemi*", **Konya Ticaret Odası Etüd-Araştırma Servisi Araştırma Raporu**, S: 2011-46-118.
- Arslan, Mahmut, **İş ve Meslek Ahlakı Dünya ve Türkiye Örnekleri**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2012.
- Asher, Mustafa, "*Anadolu Ahi Teşkilatı' nda Meslekî Eğitim*", **Meslekî ve Teknik Öğretim Dergisi**, S:104, Ekim, 1961.
- Atay, Hüseyin, **İslam' da İşçi- İşveren İlişkileri**, Pozitif Matbaacılık, Ankara. 2015.
- , **Osmanlılarda Yüksek Din Eğitimi**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1983.
- Ay, Canan, "*İşletmelerde Etiksel Karar Almada Kültürün Rolü*", **Celal Bayar Üniversitesi İktisadi Bilimler Fakültesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi**, 12/2, 2005.
- Aydın, Mehmet, **Din Felsefesi**, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir, 1987.
- Balaban, M. Rahmi, **Son Asrın İlim ve Fen Adamlarına Göre İlim - Ahlâk – İman**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1974.
- Baloğlu, Zekai, **Türkiye' de Eğitim**, Tüsiad Yayınları, İstanbul, 1990.
- Başbuğ, Aydın, **İş ve Maneviyât Çalışma Ahlâkı Üzerine Bir İnceleme**, Binyıl Yayınevi, Ankara, 2012.
- Bayram, Mikail, **Ahi Evren Tasavvufî Düşüncenin Esasları**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara. 2006,

- , **Ahi Evren ve Ahi Teşkilatının Kuruluşu**, Damla Yayınevi, Konya. 1991.
- , **Türkiye Selçukluları Üzerine Araştırmalar**, Kömen Yayınları, Konya. 2003.
- Çağatay, Neşet, **Bir Türk Kurumu Olan Ahilik**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara,1997.
- Çağlayan, Ahmet, Ahlâk Pusulası Ahlâk ve Değerler Eğitimi, Dem Yayınları, İstanbul, 2013.
- Çağrııcı, M., " *Ahlak*", **DİA**, C.2, İstanbul, 1989, s.1-9.
- Çelebi, Kâtip, **Keşfu'z-Zunûn**, C.I, İstanbul, 1947.
- Dodurgalı, Abdurrahman, **Ailede Çocuğun Din Eğitimi**, M.Ü İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998.
- Doğan, Hıfzı, Cevdet Alkan, İlhan Sezgin, **Meslekî ve Teknik Eğitim Prensipleri**, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1980.
- Durkheim, Emile, Çevr: Mehmet Karasan, **Meslek Ahlakı**, MEB Yayınevi, 1949.
- Ergin, O. Nuri, **Türk Maarif Tarihi**, C. III-IV-V, Osmanbey Matbaası, İstanbul, 1977.
- Ekinci Yusuf, **Ahilik**, Sistem Ofset Yayıncılık, Ankara, 1991.
- Gazalî, **İhyâu Ulûmi'd-Dîn**, C.III, s.53;
- Güngör, Erol, **Türk Kültürü ve Milliyetçilik**, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2012.
- Güven, İsmail, **Türk Eğitim Tarihi**, Pegema Akademi, Ankara 2014.
- Gölpınarlı, Abdülbaki, **İslam ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilatı**, C.11, İstanbul, 2011.
- Güler, Zekeriya, **40 Hadiste İş ve Ticaret Ahlakı**, İGİAD Yayınları, İstanbul, 2012.
- Güllülü, Sebahaddin, **Ahi Birlikleri**, İstanbul, 1977.
- Günaydın, Mehmet, "*Din Kültürü ve Ahlâk Öğretiminin İlköğretim ve Liselerde Zorunlu Ders Olmasına Prof. Dr. Hüsey' in ATAY'IN Katkıları*", **Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi**, IX, S. I, Samsun, 2009.
- İpşirli, Mehmet, **Saray Teşkilatı, Osmanlı Devleti ve Uygarlığı Tarihi**, C. I, İstanbul, 1994.
- İşgüden, Burcu, Adem Çabuk, "*Meslek Etiği ve Meslek Etiğinin Meslek Yaşamı Üzerindeki Etkileri*", **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.16, 2006, s.60-84.
- Kayadibi, Fahri, "*Anadolu Selçukluları Döneminde Ahi Teşkilatında Eğitim*", **İ.Ü. Sosyoloji Konferansları Dergisi**, S.26, 2000, s.177-188.
- Kaleşi, Hüseyin, İslam' da İş ve Ticaret Ahlâkı, Seha Neşriyat, Ankara, 1990.

- Kazıcı, Ziya, "*Ahilik*", **DİA**, C.I, İstanbul, 1989, s.540-542.
- Kazıcı, Ziya - Mehmet Şeker, **İslam-Türk Medeniyet Tarihi**, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1981.
- Kesgin, Safiye, "*Cumhuriyet Dönemi Örgün Eğitim Kurumlarında Ahlak Eğitimi*", **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C.52, S.1, 2011, s. 209-238.
- Koçer, H. Ali, **Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişmesi**, İstanbul, 1974.
- Köprülü, M. Fuad, **Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul, 1984.
- , **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**, Ankara, 1993.
- Mchugh, P. Francis, "*Ethics-İş Ahlakı*", Çevr:Tüsiad Yayınları, İstanbul, 1992,
- Milli Güvenlik Konsey Genel Sekreterliği, "**12 Eylül Öncesi ve Sonrası**", Ankara, 1981.
- Milli Eğitim Şurası, VII., 1962; VIII. Milli Eğitim Şurası, 1970; IX. Milli Eğitim Şurası, 1974; X. Milli Eğitim Şurası, 1981; XI. Milli Eğitim Şurası, 1982.
- Nogay, Sami, **Türkiye' de Meslek Eğitimi Sorunu ve Çözüm Önerisi**, Ankara, 2007.
- Okumuş, Ejder , "*Bir Din İstismarı Olarak Gösterişçi Dindarlık*" **İslâmiyât**, C.5, S.4, Ankara, 2002.
- Onur, Bekir, **Gelişim Psikolojisi**, İmge Yayınları, Ankara, 1997.
- Önder, Mustafa, **Türk Eğitim Tarihi**, Sistem Ofset Yayıncılık, Erzincan, 2012.
- Özalp, Reşat, "*Türkiye de Yüz Yıllık Mesleki ve Teknik Öğretim*", **Mesleki ve Teknik Öğretim Dergisi**, S.104, Ankara, 1961, s. 17-50.
- Özden, Yekta Güngör, "*Meslek Ahlakı*", **Ankara Barosu Dergileri**, S.4, 1974, s.659-661.
- Özgener, Şevki, **İş Ahlakının Temelleri**, Nobel Yayınları, Ankara, 2014.
- Özhan, Günhan, **Japon Modernleşmesinde İş ve Ticaret Ahlakı**, Hitabevi Yayınları, Ankara, 2015.
- Özkan, Salih, **Türk Eğitim Tarihi**, Nobel Yayınları, Ankara, 2014.
- Özyavuz, Tuncer, **Osmanlı-Türk Anayasaları**, Alkım Yayınları, İstanbul, 1997.
- Parmaksızoğlu, İsmet, **İbn Batuta Seyahatnamesi' nden Seçmeler**, Ankara, 1981.
- Sezer, Kemal, *İş' in Sırrı Mevlana' dan Öğütlerle*, Nokta Kitap, İstanbul, 2011.
- Sezgin, İlhan, "*Mesleki Eğitimin Kapsam Gelişimi*", **Türkiye'de Meslek Eğitimi ve Sorunları**, Ankara, 1982.
- Sökmen, Alptekin, **Meslek Etiği**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2016.
- Tabakoğlu, Ahmet, **Türk İktisat Tarihi**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1994.

- Talay, Aydın, **Eserleri ve Hizmetleriyle Sultan Abdülhamid**, Armoni Yayıncılık, İstanbul, 1991.
- Turan, Kemal, **Ahilikten Günümüze Meslekî ve Teknik Eğitimin Tarihi Gelişimi**, M.Ü İlahiyat Fak. Vakfi Yayınları, İstanbul, 1996.
- Osman Turan, **Selçuklular Târîhi ve Türk-İslam Medeniyeti**, İstanbul, 1997, s.362
- Yaşar Yücel, **Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar II**, Ankara, 1991, s. 119,
Bkz. dip not: 78
- Ural, Tülin, **İşletme ve Pazarlama Etiği**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2003.
- Uşan, Fatih, **Çıraklık Sözleşmesi**, Mimoza Yayıncılık, Konya, 1994.
- Uysal, Abdullah, **Zanaatkârlar Kanunu (Kanun-nâme-i Ehl-i Hıref)**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1982.
- Yıldırım, Bilal, "*Eğitim Örgütlerinde Kültürel Liderlikle Meslek Ahlâkı İlişkisi*", **Sosyal Bilimler Dergisi**, **8(13)**, 2005, s. 231-232.
- Yıldırım, Kadir, Şahin Levent, "*Osmanlı' dan Günümüze Meslekî Eğitimin Gelişimi*", **Çalışma ve Toplum Dergisi**, S.44, 2015, s.77-112.
- Yıldız, Murat, "*Dindarlığın Tanımı ve Boyutları Üzerine Psikolojik Bir Çalışma*", **Tabula- Rasa**, S. I, Isparta, 2001, s.19-42.
- Yörük, Sinan, "*Bilgi Toplumu ve Türkiye' de Meslekî Eğitim*", **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, **C.12, S. 2**, Elazığ, 2002, s. 299-312.
- Zengin, Z. Salih, "*Osmanlıdan Cumhuriyete Mekteplerde Din Dersleri ve Programlardaki Gelişmeler*", **Türkiye' de Okullarda Din Eğitimi**, DEM Yayınları, İstanbul, 2011.

İNTERNET KAYNAKLARI

- www.hbogm.meb.gov.tr/ciraklikegitimi, 09.10.2014.
- www.mebk12.meb.gov.tr, 15.10.2014.
- www.tesk.gov.tr, 01.01.2015.
- www.resmîgazete.gov.tr, 10.01.2015.
- www.mtegm.meb.gov.tr, 13.06.2016
- <http://www.spk.gov.tr/yayinlar/>, kye/2000, (13.06.2016).
- www.isahlakidergisi.com/wp-content/uploads/2014/06/sayi05,21.06.2016
- www.tusiad.org.tr, 05.07.2016
- www.ankarabarusu.org.tr, 18.07.2016.

EKLER

Ek 1. Orijinallik Raporu



SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Tülin AKSOY
Öğrenci Numarası	121406102
Enstitü Anabilim Dalı	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Programı	Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Yrd. Doç. Dr. Abdurrahman DAŞ
Tez Başlığı (Türkçe)	Mesleki Eğitim Merkezlerinde Okutulan Din Kültürü Ve Meslek Ahlakı Dersi' nin İş Hayatına Etkileri (Elazığ Örneği)

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 113 sayfalık kısmına ilişkin, 04/01/2017 tarihinde Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 20 'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç.
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç/dâhil
- 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen öğrencinin yüksek lisans tezi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından belirlenen azami benzerlik oranlarını aşmadığını ve tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. Gereğini saygılarımla arz ederim.

Yrd. Doç. Dr. Abdurrahman
Danışmanın Adı-Soyadı
(İmzası) *DAŞ*

Murat ÇEKAL
Anabilim Dalı Başkanı
(İmzası)

F.Ü. LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ÖĞRETİM YÖNETMELİĞİ

Madde 41- Lisansüstü tezleri ile birlikte teslim edilmesi gereken belgeler şunlardır:

- a) Lisansüstü tezler, savunma öncesinde **intihal rapor** ve ilgili makale şartını sağladığına dair belgeleri ile birlikte enstitüye teslim edilir.
- b) İntihal raporu ile ilgili olarak etik kurallar dâhilindeki benzerlik oranları ilgili Enstitü Yönetim Kurulu tarafından belirlenir. (Enstitü Yönetim Kurulu tarafından tezin, intihal kapsamı dışında değerlendirilmesi için TURNITIN'den alınan raporda "benzerlik oranı"nın, "alıntılar hariç" en fazla %10, "alıntılar dâhil" % 30'u geçmemesi şeklinde kabul edilmiştir).

Ek 2. Anket Yapılma İzni

← → 2 / 895

Gönderen: Mevlüt Kaya, İlahiyat Fakültesi., <mkaya@omu.edu.tr>
Gönderildi: 19 Ekim 2015 Pazartesi 11:48
Kime: zeynep aksoy
Konu: Re: Elazığ' dan

Tülin Hanım, Bahsettiğiniz ölçeği kaynak göstererek kullanabilirsiniz. Başarılar. Prof.Dr.Mevlüt KAYA

Kimden: "zeynep aksoy" <meysere34@hotmail.com>
Kime: "mkaya" <mkaya@omu.edu.tr>
Gönderilenler: 17 Ekim Cumartesi 2015 14:00:34
Konu: Elazığ' dan

Değerli hocam ben Elazığ da öğretmenlik görevi yapmakta olan Tülin Aksoy. Aynı zamanda Fırat Üniversite'si Din kab öğretmenliği Bölümün de Yrd. Doç. Dr. Abdurrahman Daş hocamdan yüksek lisans yapmaktayım. Hocamın da selamını ilereyerek sizden bir ricada bulunacaktık.

Bu dönem tez hazırlama dönemindeyim. hocamla belirlediğimiz konu ise Elazığ çıraklık meslek lisesindeki çıraklarda din ve ahlak ilişkisi. Bu konu hakkında araştırma yaparken sizin kıymetli çalışmanıza ulaştık.

Değerli hocam eğer izniniz olursa anket maddelerinizi kullanarak Elazığ'da da anketi uygulamak ve tezimde yazmak üzere istifade etmek istiyorum.

Saygıyla selamlar cevabınızı istirham ederim

Tülin AKSOY
Çevrelere ekleyin
Ayrıntıları göster



Ek 3. Valilik Anket İzni



T.C.
ELAZIĞ VALİLİĞİ
Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 79137285-605-E.3300292

23.03.2016

Konu : Uygulama İzni.

VALİLİK MAKAMINA

İlgi :a) MEB'e Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinleri 2012/13 sayılı Genelgesi,
b) Fırat Üniversitesi Rektörlüğü Genel Sekreterliği'nin 16/03/2016 tarih ve 11611387/402.03.01/39543 sayılı yazısı.

Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans yapan Tülin AKSOY'un, "Elazığ Mesleki Eğitim Merkezi'nde Eğitim-Öğretim Gören Çırak ve Kalfaların Dini İnanışlarına Göre İş Ahlakı Düzeyleri" konulu tez çalışmasına veri oluşturmak amacıyla yapacağı anket çalışmasını Müdürlüğünüze bağlı Elazığ Mesleki Eğitim Merkezi'nde öğrenim gören öğrencilere uygulanmasına yönelik anket ve uygulama izin isteği, ilgi(b) yazı ile bildirilmiştir.

Konu ile ilgili olarak Müdürlüğümüz AR-GE Biriminde MEB'e bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Genelgesi'ne bağlı olarak oluşturulmuş olan Bilimsel Araştırma İzni Değerlendirme Komisyonu 22/03/2016 tarihinde Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Şubesi AR-GE Biriminde toplanarak başvuru hakkında gerekli incelemeyi yapmış olup, söz konusu uygulama çalışmasının müfredat programına uygun olmak şartıyla Müdürlüğümüze bağlı Elazığ Mesleki Eğitim Merkezi'nde öğrenim gören öğrencilere gönüllülük esasına dayalı olarak, Kurum İdaresinin ve ders öğretmenlerinin izni alınarak, çalışmaların eğitim öğretimi aksatmayacak şekilde **28 Mart - 29 Nisan 2016** tarihleri arasında uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

İlhan MAKİNİST
Müdür a.
Şube Müdürü

OLUR
23.03.2016
Ahmet BAĞLITAŞ
Vali a.
Millî Eğitim Müdürü

Şubemizde Elektronik İmza ile
AŞK İS AYDIN
23 Mart 2016
GÜNGÖR
M.H.K.

Akpınar Mah.Kolordu Cad.No:5 23100 /ELAZIĞ
Elektronik Ağ: <http://elazig.meb.gov.tr>
e-posta: elazigmene@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: A.AKARSU-V.B.K.İ.
Tel : (0 424) 238 50 24
Faks : (0 424) 233 36 70

Ek 4. Anket Örneği

Sevgili öğrenciler,

Bu alışma ile **dini inanışlarınızın iş hayatındaki etkilerine** dair görüşleriniz belirlenecektir. Ankette yer alan soruları eksiksiz ve samimi olarak cevaplamanız, araştırmamızın amacına ulaşması ve var olan durumun olduğu gibi ortaya konması bakımından önemlidir. Ankette yer alan bilgiler sadece bilimsel amaçla kullanılacağından isim yazmanıza gerek yoktur. Gösterdiğiniz ilgi ve sabrınız için teşekkür ederiz.

Araştırmacı:
Tülin AKSOY
Din KAB ğretmeni

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Abdurrahman DAŞ
Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü
Din KAB Anabilim Dalı

Kişisel Bilgiler:

1) Cinsiyetiniz

01 () Erkek 02 () Kadın

2) Yaşınız:

3) Ailenizin ekonomik durumu

01 () Asgari cret 02 () Asgari cretin Altı 03 () Asgari ücretin st

4) Babanızın eğitim durumu

01 () Okur yazar değil 02 () Okur-yazar 03 () İlkokul 04 () Ortaokul 05 () Lise
06 () niversite 07 () Lisansüstü

5) Annenizin eğitim durumu

01 () Okur yazar değil 02 () Okur-yazar 03 () İlkokul 04 () Ortaokul 05 () Lise
06 () niversite 07 () Lisansüstü

İNANIŞLAR	Tamamen katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Hiç katılmıyorum
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
Lütfen aşağıdaki ifadeleri dikkatle okuyup, size uygun olanı işaretleyiniz.					
1- Müşterinin güvenini kullanıp yalan söylediğimde Allah'ın gördüğü düşüncesi aklıma gelmez.	3		3		1
2- <i>"Ey iman edenler! Mallarınızı aranızda batıl yollarla yemeyiniz. Ancak, karşılıklı rızaya dayanan ticaret bunun dışındadır."</i> Kur'an'da ticaret ile ilgili bu ayet iş hayatında benim için bir ölçüdür.	3		3		1
3- <i>"Dürüst, sözüne ve işine güvenilen tüccar (işveren veya işçi), nebiler, siddiklar ve şehitlerle beraberdir."</i> Peygamberimizin bu sözü ticaret yaparken benim düşünceme uygundur.	5		1		1

İŞ AHLAKI	Tamamen katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Hiç Katılmıyorum
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
Lütfen aşağıdaki ifadeleri dikkatle okuyup, size uygun olanı işaretleyiniz.					
1. Tüketici olarak, araba sigortası ile ilgili bir hak iddia ediyor olsam, zararın derecesine bakmaksızın alabildiğimce çok para almaya bakardım.	5	4	3	2	1
2. Para kazanma mücadelesinde iş hayatında her şey mubahtır.	5	4	3	2	1
3. Mesleğini icra eden işçinin tek ahlaki düşüncesi para kazanmaktır.	5	4	3	2	1
4. Ürettiğim malın kalitesinin düşük olması ticaret ahlakına uygundur.	5	4	3	2	1
5. Tamire gittiğim veya tamirini yaptığım yerlerde bazen sağlam parçalara bozuk deyip yenisi ile değiştirir ve bunu ticaret olarak görürüm.	5	4	3	2	1
6. Çalıştığım dükkânda, her hafta belirli malların fiyatı artırılır, fakat ucuzluk damgası basılır. Bunda hiçbir yanlışlık olmadığını düşünürüm.	5	4	3	2	1
7. Ticaret sırasında yemin ederek müşterinin ikna olmasını sağlamaya çalışırım.	5	4	3	2	1
8. Dükkâna gelen kişilere sattığım parçaların tam fiyatından fazla söylerim.	5	4	3	2	1
9. Müşterinin güvenini kullanıp yalan söylediğimde Allah'ın gördüğü düşüncesi aklıma gelmez.	3	4	3	2	1
10. Bir süpermarkette alışveriş yaparken, fiyat kuponlarını ve paketlerin yerlerini değiştirmek gayet uygundur.	5	4	3	2	1
11. Ustam işyerinde olmadığı zamanlar işleri yavaşlatırım.	5	4	3	2	1

ÖZGEÇMİŞ

Tülin AKSOY, 20.12.1982 tarihinde Elazığ'da doğdu. Elazığ İmam Hatip Lisesi'ni bitirdikten sonra Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümünden 2005 yılında mezun oldu. Mezuniyet sonrasında İstanbul'da beş yıl öğretmen olarak görev yaptıktan sonra halen Elazığ ilinde görev yapmaktadır

İletişim Bilgileri

E mail: meysere34@hotmail.com

